

Roland Barthes

MYTOLOGIER

BOC-SERIEN

Bo Cavefors Bokförlag

Innehåll

7	Förord
9	Catchvärlden
20	Harcourtskådespelaren
24	Romarna på film
27	Författaren på semester
30	Kryssning med de blåblodiga
32	Blind och stum kritik
34	Tvättmedel och rengöringsmedel
37	Den fattige och proletären
39	Marsmänniskor
42	Operation Astra
44	Om äktenskap
47	Dominici eller litteraturens triumf
51	Abbé Pierres porträtt
54	Romaner och barn
56	Leksaker
59	Paris har inte varit översvämmat
63	Bichon hos negretna
66	En sympatisk arbetare
69	Garbos ansikte
71	Makt och frihet
73	Vin och mjölk
77	Biffstek och pommes frites
80	Nautilus och den berusade båten
83	Reklam för grundligheten
86	Några yttranden av Poujade
89	Adamov och språket
93	Einsteins hjärna
96	Jetmänniskan
99	Racine är Racine
102	Billy Graham på Velodrome D'Hiver
106	Dupriezprocessen

Copyright Roland Barthes (Les Édition du Seuil) Bo Cavefors.
Franska originalets titel Mythologies.

Översättning Elin Clason.

Första upplagan November 1969.

Tryck Bohusläningens AB, Uddevalla 1970.

Av Roland Barthes har tidigare utgivits:

Litteraturens nollpunkt, BOC-SERIEN, 1966.

Kritiska essäer, BOC-SERIEN, 1967.

STOCKHOLMS
Replikteket
UNIVERSITET

DEL II

Den moderna myten

Vad är en myt idag? Jag skall genast försöka ge ett första mycket enkelt svar, som perfekt överensstämmer med mytologin: *myten är ett yttrande*.¹

Myten är ett yttrande.

Naturligtvis är det inte vilket yttrande som helst: språket behöver särskilda förhållanden för att bli en myt: vi skall se vilka de är om ett ögonblick. Men vad man redan från början mycket starkt måste framhålla är att myten är ett kommunikationssystem, ett meddelande. Av detta förstår man att myten inte skulle kunna vara ett föremål, ett begrepp eller en idé; den är ett sätt att ge betydelse åt något, en form. Denna form måste senare begränsas rent historiskt, ges bestämda användningsområden och återinpassas i samhället: men detta hindrar inte att man först måste beskriva den som form.

Man förstår att det skulle vara en helt och hållet illusorisk handling att eftersträva en substantiell skillnad mellan de mytiska föremålen: eftersom myten är ett yttrande, kan allt som hör till talet vara en myt. Myten bestäms inte av meddelandets innehåll utan av det sätt på vilket det uttrycks: det finns förmåll mellan gränser för myten men det finns inga substantiella. Kan då allt vara myt? Ja, jag tror det, ty universum är oändligt sugestivt. Varje föremål i världen kan förvandlas från ett slutet och stumt tillstånd till ett muntligt som är öppet för samhällets tillämpning, eftersom ingen lag, vare sig den är en naturlag eller inte, förbjuder en att tala om saker. Ett träd är ett träd. Ja, utan

¹ Man kommer att ge exempel på tusen andra olika slags betydelser av ordet myt. Men jag har försökt definiera saker, inte ord.

tvivel är det så. Men när Minou Drouet uttalar ordet träd, är det inte längre helt och hållet ett träd, utan ett utsmyckat träd, som anpassats till ett visst slags konsumtion och försetts med litterära anspelningar, uppror, bilder, ja kort sagt med ett socialt *språkbruk* utöver den rena materian.

Naturligtvis säger man inte allt med en gång: vissa föremål blir offer för det mytiska yttrandet under ett kort ögonblick, sedan försvinner de och andra tar deras plats, när fram till myten. Finns det *ödesdigert* suggestiva föremål, som Baudelaire ansåg Kvinnan vara? Säkert inte: man kan förstå mycket gamla myter, det finns inga eviga; ty det är människans historia som får verkligheten att övergå till ett yttrande, och det är den och endast den som reglerar det mytiska språkets liv och död. Avläsen eller ej, kan mytologin bara ha en historisk bakgrund, eftersom myten är ett yttrande som historien valt ut: den skulle inte kunna uppstå ur själva sakernas "natur".

Detta yttrande är ett meddelande. Det kan alltså bestå av andra saker än muntliga meddelanden; det kan ha en skriven form eller vara ett slags framställningssätt: det skrivna talet, men också fotografiet, filmen, reportaget, sporten, teatern, reklamerna kan alla tjäna som stöd för det mytiska yttrandet. Myten kan varken bestämmas genom sitt innehåll eller sitt material, ty vilket material som helst kan helt godtyckligt ha försetts med en betydelse: pilen som man tar till för att deklarerat en utnämning är också den ett yttrande. Otvivelaktigt påverkar inte, när det gäller förnimmelseförmågan, bilden och det skrivna samma typ av medvetande; och i själva bilden finns det många olika slags uttydningssätt: det är mycket lättare att ge ett schema än en teckning, en imitation än ett original, en karikatyr än ett porträtt en innebörd. Men det är just därför att det redan inte längre är fråga om ett teoretiskt framställningssätt: utan om att *den här bilden ges den där betydelsen*; det mytiska yttrandet har utformats av ett *redan* utarbetat material med tanke på en lämplig förbindelse; det är därför att alla mytens material, vare sig de är föreställande eller grafiska, förutsätter ett betydande medvetande, och att man skall kunna diskutera dem oberoende av det material de består av. Detta material är inte utan betydelse:

bilden har säkert en mer imperativ förmåga än skriften och påtvingar omedelbart en betydelse utan att analysera och spitt-ra den. Men detta är inte längre en grundläggande skillnad. Bilden blir skrift från det ögonblick som den är betecknande: liksom skriften kräver den en *lexis*.

Hädanefter kommer man alltså med orden *språk, tal, yttrande* etc. mena all enhet eller all slags betydelsefull syntes, vare sig den är verbal eller visuell: ett fotografi framstår för oss som ett yttrande lika väl som en tidningsartikel; föremålen skulle själva kunna bli yttrande, om de betydde något. Detta besläktade sätt att uppfatta språket på försvaras för övrigt av själva skriftens historia: långt innan vårt alfabet upptanns, har föremål som inkafolkens kipou eller teckningar som piktogrammen varit vanliga yttranden. Men detta betyder inte att man bör behandla det mytiska yttrandet på samma sätt som språket: sanningen att säga lyder myten under en allmän vetenskap som sträcker sig till lingvistik, nämligen *sémiologin*.

Sémiologi.

Saussure

Myten som ett sémiologiskt system.

Som studie av ett yttrande är mytologin i själva verket bara ett fragment av den enormt stora vetenskap om tecknen, som Saussure presenterade för ca. fyrtio år sedan under namnet *sémiologi*. Sémiologin har ännu inte grundats. Ändå återkommer, alltså själva Saussures tid och ibland oberoende av honom, en stor del av den samtida forskningens ständigt till betydelsens problem: psykoanalysen, strukturalismen, den eidetiska psykologin, vissa av den litterära kritikens nya försök, som Bachelard har givit exempel på, vill nu bara studera fakta i egenskap av betydelse. Men att kräva en betydelse är detsamma som att ta hjälp av sémiologin. Jag vill inte påstå att sémiologin likaledes skulle redogöra för alla dessa undersökningar: de har olika innehåll. Men de har ett gemensamt, de är alla vetenskaper av betydelse; de nöjer sig inte med att stöta på fakta: de definierar detta fakta och utforskar det som om det vore något som gäller

tecken bara

för något annat.

Sémiologin är en vetenskap som består av former, eftersom den studerar betydelserna oberoende av deras innehåll. Jag skulle vilja säga ett ord om en sådan formell vetenskaps tvång och gränser. Tvånget är detsamma för varje exakt språk. Jdanov förlöjligade filosofen Alexandrov, som talade om "vär planets sfäriska struktur". "Det verkade som den enda formen hittills kunde vara sfärisk." Jdanov hade rätt: man kan inte tala om strukturer i egenskap av former och tvärtom. Det är mycket möjligt att det när det gäller "livet" bara finns en odelbar helhet av strukturer och former. Men vetenskapen bryr sig inte om det obekvämliga: den måste tala om "livet", om den vill förändra det. Mot en viss donquijotism som för övrigt tyvärr är platonisk, i syntesen bör all kritik samtycka till analysens konstgrepp och asketism och den bör anpassa metoderna och språket i analysen. Om den historiska kritiken hade varit mindre terroriserad av "formalismens" spöke, hade den varit mindre steril; då hade den förstått att det speciella studiet av formerna inte till någon del motsäger helhetens och historiens nödvändiga principer. Tvärtom: ju mer ett system på ett speciellt sätt definieras i sina former, ju fogligare förhåller det sig till den historiska kritiken. Genom att parodiera ett välkänt ord skall jag visa att lite formalism för bort från historien men mycket för den närmare. Finns det något bättre exempel på total kritik än den både formella och historiska, sémiologiska och ideologiska beskrivningen av heligheten i Sartres *Saint-Genet*? Det farliga är tvärtom att betrakta formerna som tveydiga föremål, halvformer och halvsubstanser, att förse formen med en formsubstans, som till exempel den jdanovska realismen gjort. Sémiologin är inte en metafysisk fälla: den är en vetenskap bland många andra, nödvändig men inte tillräcklig. Det väsentliga är att förstå att en förklarings enhetlighet inte kan bero på ett avvisande av det eller det av dess närmanden utan på, i enlighet med Engels ord, det dialektiska samordnandet av de speciella vetenskaper som är invecklade i det. Det förhåller sig på samma sätt med mytologin: den utgör samtidigt en del av sémiologin som formell vetenskap och av ideologin som historisk vetenskap: den studerar

208

- Mytologi studerar idéer.

idéer som befinner sig i en viss form.²

Jag påminner alltså om att all sémiologi kräver ett förhållande mellan två termer, det betecknande och det betecknade. Detta förhållande gäller föremål av olika slag och det är därför som det inte är fråga om en likhet utan om en likvärdighet. Här måste man vara försiktig därför att jag, i motsats till det vanliga språket, som bara talar om för mig att det betecknande uttrycker det betecknade, i alla sémiologiska system har att göra inte med två utan med tre olika termer; ty det som jag tar fasta på är ingalunda den ena termen efter den andra, utan den korrelation som förenar dem: det finns alltså det betecknande, det betecknade och tecknet, som är den fullständiga förbindelsen mellan de två första termerna. Antag att man har en bukett rosor: jag låter den beteckna min passion. Finns det alltså här bara ett betecknande och ett betecknat, rosorna och min passion? Inte ens det: sanningen att säga finns det bara "passionerade" rosor. Men på analysplanet finns det tre termer; ty dessa passionsbetecknade rosor låter sig mycket väl och med rätta uppfattas i rosor och passion: det ena och det andra existerade innan de förenades och formade detta tredje föremål, dvs. tecknet. Det är sant att jag lika litet på det upplevda planet kan skilja rosorna från det meddelande som de bär, som jag på det analytiska planet kan blanda samman rosorna som det betecknande och rosorna som tecken: det betecknande är tomt, tecknet är fullt, det är en mening. Eller ta en svart sten: jag kan få den att betyda något på flera sätt, det är ett enkelt betecknande föremål; men om jag förser den med en bestämd betecknad sak (till exempel en dödsdom med anonym omröstning) blir den ett tecken. Naturligtvis finns det mellan det betecknande, det be-

² Reklamens, dagspressens, radions, illustrationernas utveckling för att inte tala om resterna av en oändlig mängd kommunikativa riter (det sociala skenetets riter) gör grundandet av en sémiologisk vetenskap angelägnare än någonsin. Hur många verkligt betydelselösa områden passerar vi under en dag? Mycket få, ibland inget. Jag finner mig där framför havet: otvivelaktigt har det inget meddelande. Men på stranden, vilket sémiologiskt material! flaggor, reklamslögans, signaler, hotellskyltar, kläder, till och med solbränna, vilka alla fungerar som meddelanden för mig.

tecknade och tecknet funktionella motsägelser (som mellan delen och helheten), som är så bokstavliga att analysen kan förfalla fruktlös; men man skall ögonblickligen förstå att denna skillnad är av väsentlig betydelse för studiet av myten som sémiologiskt schema.

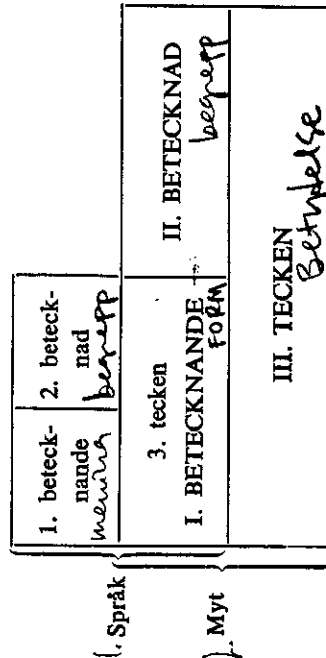
Naturligtvis är dessa tre termer fullständigt formella och man kan ge dem olika innehåll. Här är några exempel: för Saussure, som utarbetat ett speciellt sémiologiskt men metodiskt mönster-gillt system, språket, är det betecknade begreppet, det betecknande, den akustiska bilden (av psykiskt slag) och förhållandet mellan begreppet och bilden lika med tecknet (ordet till exempel), eller ett konkret väsen.³

För Freud vet man att psyket är lika med en anhopning av likvärdigheter, av något som gäller för något annat. En term (jag avstår från att ge den företräde) bildas av dispositionens uppenbara mening, en annan av dess latenta eller egentliga mening (det är till exempel underlaget för drömmen); vad beträffar den tredje termen finns det också här en korrelation mellan de två förstnämnda: det är själva drömmen i sin helhet, den misslyckade handlingen eller neurosen, som uppfattas som kompromisser, som besparingar, som företas tack vare föreningen av en form (den första termen) och en avsiktlig funktion (den andra termen). Man ser här hur nödvändigt det är att skilja tecknet från det betecknande: för Freud innebär drömmen inte mer dess uppenbara grundtanke än dess latenta innehåll: den är det funktionella sambandet mellan två termer. Och slutligen i Sartres kritik (jag inskränker mig till dessa tre kända exempel) grundas det betecknade av subjektets ursprungliga kris (skiljmissan långt borta från sin mor hos Baudelaire, stöldens känslelse hos Genet); litteraturen som yttrande bildar det betecknande; och förhållandet mellan krisen och yttrandet definierar verket, som är en betydelse. Naturligtvis fullbordas inte detta tredimensionella schema, hur konstant det än är till formen, på samma sätt: man kan alltså inte alltför ofta upprepa att sémiologin bara kan äga enhetlighet i nivå med formerna inte med

³ Begreppet ord är ett av de mest diskuterade begreppen inom lingvistik. Jag behåller det för att förenkla saken.

innehållet; dess användningsområde är begränsat, och gäller bara ett språk, känner bara till en slags operation: läsningen eller uttydandet.

I myten finner man åter det tredimensionella tema som vi nyss talat om: det betecknande, det betecknade och tecknet. Men myten är ett speciellt system i det hänseende att den byggs upp utifrån en sémiologisk kedja som existerar innan den: det är ett andra sémiologiskt system. Det som är tecken (det vill säga den sammanfattande enheten av begrepp och bild) i det första systemet blir ett enkelt betecknande i det andra. Här måste man erinra om att det mytiska yttrandets material (språket i dess egentliga bemärkelse, fotografi, måleri, affisch, till föremål etc.) hur olika de än förefaller vara från början och från den stund de grips av myten, reduceras till en rent betecknande funktion: myten ser i dem bara ett första ursprungliga material; det enhetliga består i att de alla reduceras till språkets enkla status. Vare sig det är fråga om ett litterärt eller ett målertis skriftsystem, vill myten bara se en summa av tecken i detta, ett totalt tecken, det slutgiltiga begreppet i en första sémiologisk kedja. Och det är just detta slutgiltiga begrepp, som skall bli det första begreppet eller en del av ett begrepp i det förstora system som myten konstruerar. Allt sker som om myten tog bort de första betydelseernas formella system. Då denna överföring är viktig för analysen av myten skall jag demonstrera den på följande sätt, men naturligtvis är schemats uppspaltning här bara en enkel metafor:

Man ser att det finns två sémiologiska system i myten av vilka det ena kommit på sned i förhållande till det andra: ett språkssystem, språket (eller de föreställningssätt som är förbundna med det) som jag skall kalla språk-objekt, därför att det är språket som myten bemäktigar sig för att skapa sitt eget system; och själva myten, som jag skall kalla méta-språk, därför att det är ett andra språk, i vilket man talar om det första. När sémiologen tänker på ett meta-språk behöver han inte längre ställa sig frågande till språk-objektets konstruktion, behöver han inte längre ta hänsyn till språkschemats detaljutformning: han kommer bara att behöva ta reda på det fullständiga begreppet eller det globala tecknet, och endast i den utsträckning som detta begrepp kommer att foga sig i myten. Det är därför som sémiologen har skäl att behandla skriften och bilden på samma sätt: det han behåller av dem är det faktum att de båda två är tecken, de står på tröskeln till myten, och äger samma betecknande funktion, båda två är språk-objekt.

Det är dags att ge ett eller ett par exempel på mytiska yttranden. Det första av dem tänker jag låna från något som Valéry har sagt: jag är elev i klass fem i ett franskt läroverk; jag öppnar min latinska grammatik och läser en mening, som hämtats ur Esopus eller Fedra: quia ego nominor leo. Jag slutar där och tänker efter: det finns något tvetydigt i denna mening: å den ena sidan har orden en mycket enkel betydelse: ty jag kallas lejon. Och å andra sidan står meningen uppenbarligen där för att meddela mig något annat: i den bemärkelse som den riktar sig till mig som elev i klass fem säger den mig klart och tydligt: jag är ett grammatikexempel som skall illustrera regeln om attributets överensstämmelse med objektet. Jag är till och med tvungen att tillstå att meningen ingalunda meddelar sin betydelse, den försöker knappast alls att tala till mig om lejonet och om vad han heter; dess verkliga och sista betydelse består av att framställa sig för mig som en viss överensstämmelse med attributet. Jag drar den slutsatsen att jag står inför ett speciellt sémiologiskt förstorat system, eftersom det är utsträckt till språket: det finns

4 Tel Quel II sid 191.

212

visst ett betecknande, men detta betecknande har själv formats av en summa tecken, för den ensam innebär den ett första sémiologiskt system (jag kallas lejon). För övrigt utvecklas det formella schemat på ett oklanderligt sätt: det finns det betecknande (jag är ett grammatikexempel) och det finns en total betydelse som inte är någonting annat än korrelationen mellan det betecknande och det betecknade; ty varken benämningen av lejonet eller grammatikexemplet har presenterats separat för mig.

Och här är ett annat exempel: jag är hos frisören och man räcker mig ett nummer av Paris Match. På omslaget står en ung neger i fransk uniform och gör honnör med blicken höjd, antagligen fäst på ett veck i trikoloren. Det är bildens mening. Men vare sig den är naiv eller inte förstår jag mycket väl vad den meddelar mig: att Frankrike är en stormakt, att alla dess söner, utan åtskillnad vad beträffar färgen troget tjänar dess flagga och att det inte finns något bättre svar för belackarna av den så kallade kolonialismen än denne svarte pojkes ivriga önskan att tjäna sina så kallade förtryckare. Jag befinner mig alltså åter inför ett förstorat sémiologiskt system: det finns det betecknande, själv redan format av ett föregående system (ett svart soldat som gör den franska militärhälsningen); det finns det betecknade (här består det av en medveten blandning av fransk nationalism och militarism); det finns också en närvaro av det betecknade tvärs igenom det betecknande. Det är betecknande.

Innan man övergår till analys av varje begrepp i det mytiska systemet, är det lämpligt att enas om en terminologi. Man vet nu att det betecknande kan ses från två håll i myten: som det lingvistiska systemets slutgiltiga term eller som det mytiska systemets begynnelseterm: här måste man alltså ha två namn: på det språkliga planet, det vill säga som det första systemets slutliga begrepp kommer jag att kalla det betecknande: mening (jag kallas lejon, en neger gör fransk militärhälsning); på mytens plan tänker jag kalla den: form. För det betecknade finns det ingen möjlighet till missförstånd: vi ger det namnet begrepp. Det tredje begreppet är korrelationen mellan de två förstnämnda: i språkssystemet är det detsamma som tecknet; men det är

213

inte möjligt att ta tillbaka detta ord utan tvekyldighet eftersom det betecknande i myten (och det är det som är det speciellt egendomliga med den) redan har bildats av språkets tecken. Jag kommer att kalla mytens tredje begrepp för betydelsen: ordet är desto mer berättigat som myten verkligen har en dubbel funktion: den utpekar och talar om, den låter en förstå och bestämma mer.

Formen och begreppet.

Mytens betecknande visar sig på ett tvekyldigt sätt: den är samtidigt både mening och form, fylld på den ena sidan och tom på den andra. Som mening kräver det betecknande redan en avläsning, jag såg det med egna ögon, det är en känslomässig verklighet (i motsats till det språkliga betecknandet som enbart är av psykiskt slag), äger den en rikedom: lejonets benämning, negerns honnör är rimliga enheter, de är tillräckligt rationella; som summa av lingvistiska tecken har mytens mening ett eget värde, den utgör en del av en historia, nämligen den om lejonet eller negern: en betydelse har redan lagts i meningen, som mycket väl skulle kunna vara sig själv nog, om inte myten tog den och plötsligt gjorde en tom, överflödig form av den. Meningen är redan fullständig, den kräver en kunskap, ett förflutet, ett minne, en jämförande ordning av fakta, idéer och beslut.

Medan meningen håller på att utvecklas till form fjärrmar den sig från det den skulle kunna bli; den tömmer sig, blir fattig, historien försvinner, bara bokstaven återstår. Här existerar ett paradoxalt utbyte av läsoperationer, en meningens onormala återgång till formen det lingvistiska tecknets återgång till det mytiska betecknandet. Om man stänger in *quia ego nominor leo* i ett rent lingvistiskt system, kan påståendet där återvinna en slags helhet, en fullständighet, en historia: jag är ett djur, ett lejon, jag lever i ett speciellt land, jag återvänder från en jakt, man skulle vilja att jag delade mitt byte med en kviga, en ko, en get; men eftersom jag är starkast, gör jag anspråk på alla delarna av olika skäl, varav det sista helt enkelt är att jag kallas

konflikten av epiteterna i historien

lejon. Men som mytform innehåller påståendet nästan ingenting alls av denna långa historia. Meningen innehöll ett helt system av värden: en historia, en geografi, en moral, en zoologi, en litteratur. Formen har stött bort allt detta: dess nya tomhet och brist kräver en betydelse som kan fylla den. Man måste maka undan historien om lejonet för att göra plats för grammatikexemplet, man måste sätta negerns biografi mellan parenteser, om man vill befria bilden, göra den klar att motta det betecknade.

Men den huvudsakliga punkten i allt detta är att formen inte undertrycker meningen, den bara gör den mindre, avlägsnar den, den har den till sitt förfogande. Man tror att meningen skall dö men det är en skendöd: meningen förlorar sitt värde, men behåller sitt liv, på vilket mytens form skall leva. För formen kommer meningen att utgöra en ögonblicklig reserv för historien, som en underdånig skatt, som man kan kalla på och avlägsna i en sorts snabb växelverkan: det är nödvändigt att formen oupphörligen kan slå rot i meningen och livnära sig på den, som den är; i synnerhet måste den kunna gömma sig i den. Det är denna ständiga kurragömmalek mellan meningen och formen som bestämmer myten. Mytens form är inte en symbol: negern som gör honnör är inte det franska väldets symbol: han är alltför påtaglig för detta, han presenterar sig som en fullständig, upplevd, spontan, oskyldig och *obestriddig* bild. Men samtidigt är denna påtaglighet underkastad, avlägsen, liksom genomskinlig, den drar sig en smula tillbaka gör gemensam sak med ett begrepp, som kommer fullt beväpnad till den, nämligen den franska imperialismen: den blir länad.

Låt oss nu se på det betecknade: den historia som äger rum utanför formen är det begreppet, som skall absorbera allt. Begreppet är helt fastställt: det är både historiskt och avsiktligt; det är drivkraften, som uttalar myten. Grammatikexemplet och den franska imperialismen är själva mytens drivkraft. Begreppet återupprättar en kedja av orsaker och resultat, av drivkrafter och avsikter. I motsats till formen är begreppet ingalunda abstrakt: det är fyllt av en bestämd situation. Med begreppet förs en helt ny historia in i myten: i lejonets benämning, preliminärt

tömd på sin möjlighet, kommer grammatikexemplet att kräva hela min existens: Tiden, som låter mig födas i ett århundrade då man undervisar latin i grammatik; Historien, som genom en hel uppsättning av sociala orsaker skiljer mig från de barn som inte läser latin; den pedagogiska tradition, som väljer ut detta exempel ur Esop's eller Fedra; mina egna språkvanor, som i överensstämmelse med attributet, ser ett anmärkningsvärt faktum, värt att belysas. Samma förhållande gäller för den hälsande negern: som form är meningen kort, isolerad, torftig; som begrepp av den franska imperialismen är den på nytt knuten till världens som helhet: till Frankrikes allmänna historia, till dess koloniala äventyr, till dess nuvarande svårigheter. Sanningen att säga är det som kan innefattas i begreppet, mindre det verkliga än en viss kännedom om det verkliga. Genom att förvandlas från mening till form, förlorar bilden kunskap: det är för att den bättre skall kunna ta emot begreppets kunskap. I själva verket är den kunskap som ryms i det mytiska begreppet en oklar kunskap, som är formad av slappa och obegränsade associationer. Man måste insistera mycket starkt på begreppets öppna karaktär; det är inte alls ett abstrakt och rent väsen; det är en oformlig, ostadig och oklar koncentration, vars enhetlighet och sammanhang i synnerhet beror på funktionen. I den mening kan man säga att det mytiska begreppets fundamentala karaktär ligger i att vara avpassad: grammatikexemplet berör mycket exakt en bestämd klass av elever, den franska imperialismen bör påverka en viss grupp läsare och inte någon annan: begreppet svarar strängt mot en viss funktion, den visar sig som en tendens. Detta kan inte undgå att påminna det betecknade om ett annat sémiologiskt system, freudianismen: hos Freud är systemets andra begrepp den latent meningen (innehållet) i drömmen, den misslyckade handlingen och nevrosen. Men Freud lägger mycket väl märke till att handlingens andra mening är dess egentliga, det vill säga avpassat för en fullständig, bestämd situation; den är liksom det mytiska begreppet själva avsikten med handlingen.

Det betecknade kan ha många betecknande: det är i synnerhet fallet med det lingvistiska och det psykoanalytiska beteck-

nade. Det är också fallet med det mytiska begreppet: det har en obegränsad mängd av betecknanden till sitt förfogande; jag kan hitta tusen latinska meningar som gör attributets överensstämmelse med objektet aktuellt för mig, jag kan finna tusen bilder som betecknar den franska imperialismen. Med detta menas att begreppet rent kvantitativt är mycket torftigare och tommare än det betecknande, det gör ofta inget annat än visat sig på nytt. Från formen till begreppet finns det torftiga och det rika i omvända proportioner: mot formens kvalitativa torftighet, som äger en förminskad mening svarar en begreppets rikedom, som är öppen för all historia; och mot formernas kvantitativa överflöd svarar ett litet antal begrepp. Denna uppreppning av begrepp tvärs igenom de olika formerna är viktig för mytologin och gör det möjligt att avslöja myten: det är en handlings enhetlighet som förmedlar dess avsikt. Detta bekräftar att det inte finns någon regelbunden förbindelse mellan det betecknades och det betecknandes storlek: denna förbindelse är väl proportionerad i språket, den överskrider knappast ordet eller åtminstone inte den konkreta enheten. I myten däremot kan begreppet sträcka sig tvärs över ett mycket stort fält av betecknanden: en hel bok kan till exempel vara ett enda begrepps betecknande; och omvänt skulle en mycket liten form (ett ord, till och med en förbigående rörelse förutsatt att den uppmärksammas) kunna tjäna som ett betecknande för ett begrepp som är uppförströkat av en mycket rikhaltig historia. Även om den inte är vanlig i språket, är denna disproportion mellan det betecknande och det betecknade inte något speciellt utmärkande för myten: hos Freud är till exempel den misslyckade handlingen ett betecknande så litet att det inte står i proportion till den egentliga mening den förräder.

Jag har påpekat att det inte finns någon stadga i de mytiska begreppen: de kan skapas, förändras, upplösas och fullständigt försvinna. Det just därför att de är historiska, som historien mycket lätt kan upphäva dem. Denna ostadighet påtvingar mytologin en för den lämplig terminologi om vilken jag här skulle vilja säga något eftersom den ofta utgör en källa till ironi: det är fråga om nybildning av ord. Begreppet utgör grundbeständs-

myt. begrepp
den historiska, därför
utgår de nybildning av ord

elementet i myten: om jag önskar avslöja myter måste jag kunna närmna begreppen vid namn. Lexikonet kan ge mig en del: Godheten, Barmhärtigheten, Hälsan, Mänskligheten etc. Men om man definierar dessa begrepp är de, eftersom det är lexikonet som förser mig med dem, inte historiska. Men det som jag har mest användning för är kortlivade begrepp, som är förbundna med begränsade möjligheter: en nybildning av ord är nödvändig här. Kina är en sak, den idé om Kina som den franske småborgaren för inte så länge sedan hade om landet är en annan sak: för denna speciella blandning av små bjällror, rickshavagnar och opiumrökning finns inget annat passande ord än kinesologi. Är det inte vackert? Man kan åtminstone trösta sig med att erkänna att nybildningar av begrepp aldrig är godtyckliga: de bygger på en förständig proportionell regel.⁵

Betydelsen.

I sémiologi är den tredje termen ingenting annat än en förbindelse av de två första: det är den enda som förbrukas fullständigt. Jag har kallat den: betydelse. Man förstår att betydelsen är själva myten precis som det saussurska tecknet är ordet (eller mer exakt det konkreta väsendet). Men innan man visar betydelsens grunddrag måste man tänka litet på hur den formas, det vill säga på korrelationsförhållandena mellan begreppet och de mytiska formerna.

Först måste man fastställa att de två första begreppen är fullständigt uppenbara i myten (i motsats till det som sker inom andra sémiologiska system): den ene är inte "dold" bakom den andre, båda framställs här (och inte den ena här och den andra där). Hur paradoxalt detta än kan verka, *döljer myten ingenting*: dess uppgift ligger i att förändra, inte att låta något försvinna. Det finns ingen fördröjande verkan hos begreppet i förhållande till formen: man behöver inte någon form av omedvetenhet för att förklara myten. Naturligtvis är det fråga

⁵ latin/latinologi = basque/ x x = basquologi.

om två olika slags typer av meningsyttringar: formens närvaro är bokstavig, omedelbar: den är dessutom utvidgad. Detta — man kan inte nog upprepa det många gånger — beror på det mytiska betecknandets redan lingvistiska natur: därför att det består av en redan utstakad mening, kan det bara presentera sig via ett material (medan det betecknande i språket förblir psykiskt). I fallet med den muntliga myten sker denna utvidgning på längden (ty jag kallas lejon), i det visuella myten sker utvidgningen i flera dimensioner (negerns uniform i centrum, hans svarta ansikte högst upp, militärhållningen till vänster etc.) Formens delar står alltså i förhållande till varandra vad det gäller plats och närhet: formens närvaro finns i rymden. Begreppet däremot presenteras på ett globalt sätt, den är en sorts nebulosa, den mer eller mindre suddiga förtätningen av en kunskap. Dess delar är förbundna av associerande förbindelser: det stöds inte av något utvidgat utan av en täthet (fast denna metafor kanske förblir alltför rymdlik): dess närvaro ligger i minnet.

Det förhållande som förener mytens begrepp med meningens är huvudsakligen av *missbildande* slag. Här återfinner man en viss formell analogi med ett sémiologiskt system, som är lika invecklat som psykoanalysernas. Liksom när det gäller Freud vanställer begreppets underförstådda mening dess uppenbara mening, precis som begreppet vanställer meningens i myten. Naturligtvis är denna missbildning bara möjlig därför att mytens form redan bildats av en *ingevistisk mening*. I ett enkelt system som språket kan inte det betecknade vanställa någonting alls, eftersom det tomma och godtyckliga betecknandet inte gör något motstånd mot det. Men här är allt annorlunda: betecknandet har på något sätt två sidor, en fullständig som är densamma som meningens (historien om lejonet och om negersoldaten) och en tom som är den samma som formen (ty jag kallas lejon; *en-fransk-negersoldat-som-gör-homör-för-franska-flagan*). Begreppet vanställer naturligtvis den fullständiga sidan: lejonet och negern berövas sin historia, förvandlas till åtbörder. Det latinska grammatikexemplet vanställer lejonets benämning i hela dess potential; och den franska imperialismen irriterar också ett ursprungligt språk, ett faktiskt yttrande som

Myten förklarar sig själv genom sig själv. 219

relaterade historien om en uniforsklädd negers honnör för mig. Men denna missbildning är inte ett avskaffande: lejonet och negern stannar kvar där, begreppet behövs dem: man tar bort dem till hälften, man tar ifrån dem minnet, inte existensen: de är samtidigt egensinniga, rofästa och pratsamma, ett yttrande, som helt och hållet står till begreppets förfogande. Begreppet vanställer bokstavligen meningen men förstör den inte: ett ord beskriver denna motsägelse: det alienerar den.

Man måste alltid komma ihåg att myten är ett dubbelt system: i den uppstår ett slags närvaro i allt: mytens avfärd bildas av meningens ankomst. För att kunna behålla en rymdliknande metafor vars ungefärliga egenskaper jag redan understrukt, säger jag att mytens betydelse skapas av ett sorts oavbrutet vändkors, som ändrar det betecknandes mening och dess form medvetande och ett enbart bildskapande medvetande; denna medvetande koncentreras på något sätt av begreppet, som använder sig av det som ett tveetydigt betecknande, som samtidigt är förståndsmässigt, inbillat, godtyckligt och naturligt.

Jag vill inte på förhand bedöma de moraliska motsägelserna i en sådan mekanism, men jag skulle inte utgå från en objektiv analys, om jag fäster uppmärksamheten på att betecknandets närvaro i allt i myten återger på ett mycket exakt sätt *alibi*s fysik (man vet att det är en rymdterm): också i alibi finns det en tom och en fylld plats, som är sammanlänkande av en förbindelse av negativ identitet ("jag är inte där ni tror att jag är; jag är där ni tror att jag inte är"). Men det vanliga alibi (polis alibi till exempel) har en gräns, verkligheten hindrar det vid ett visst ögonblick från att förvandlas. Myten är ett *värde*; den bekräftas inte av sanningen. Ingenting hindrar den från att vara ett evigt alibi: det är tillräckligt för den att dess betecknande har två sidor för att alltid kunna förfoga över ett annat: meningen finns alltid där för att visa formen; formen är alltid där för att *avlägna* meningen. Och det finns aldrig någon motsättning, eller konflikt mellan meningen och formen: de befinner sig aldrig i samma punkt. På samma sätt kan jag när jag åker bil och tittar på landskapet tvärs igenom fönsterrutan, efter behag

220

huvud: såväl som jag som
myten

se på landskapet eller fönstret: än fångar jag rutans närvaro och landskapets avstånd; än tvärtom, rutans genomskinlighet och landskapets djup; men resultatet av detta växlande kommer att vara konstant: rutan kommer samtidigt att framstå som närvarande och tom för mig, landskapet samtidigt att verka överkligt och tomt. På samma sätt är det i det mytiska betecknandet: formen är där tom men närvarande, meningen är frånvarande men ändå fullständig. Jag skulle vara kunna bli förvånad av denna motsägelse, om jag frivilligt avbryter denna växelverkan av form och mening, om jag på var och en av dem, som på ett föremål, som skjuter sig från ett annat använder en statisk defrischeringsmetod på myten, kort sagt om jag motarbetar dess egen dynamik: med ett ord, om jag förvandlas från uttydare av myten till mytolog.

Och det är fortfarande denna betecknandets dubbeltydighet som skall bestämma betydelsens karaktärdrag. Vi vet hädanefter att myten är ett yttrande som mycket mer definieras av sin avsikt (Jag är ett grammatikexempel) än av sin text (Jag kallas lejon); och att avsikten ändå där på något sätt är stelnad, renad, förövigad och avlägnad genom texten (Det franska väldet? men det är helt enkelt ett faktum: den där duktiga negern, som gör honnör precis som en av våra egna grabbar.) Denna grundläggande tveetydighet i det mytiska yttrandet kommer att ha två konsekvenser för betydelsen: den kommer att presenteras som ett tillkännagivande och som ett konstaterande.

Myten får en befällande, uppförande natur: är en del av ett historiskt begrepp, plötsligt framväld direkt ur sakiaget (en latinklass, det hotade imperiet), det är mig den söker: den är vänd mot mig, jag utstår dess avsiktliga kraft, den tvingar mig att ta emot dess öppenjärtiga tveetydighet. Om jag till exempel åker omkring i de baskiska delarna av Spanien kan jag otvivelaktigt konstatera att det existerar en arkitektonisk enhet mellan husen, en gemensam stil, som får mig att känna igen det baskiska huset som en bestämd etnisk produkt. Ändå känner jag

6 Jag talar om den spanska formen eftersom den småborgerliga upphöjelsen har fått en hel "mytisk" arkitektur av den baskiska stugan att blomstra i Frankrike.

221

mig personligen varken berörd eller så att säga påverkad av denna enhetliga stul: jag ser bara alltför väl att den fanns där före mig, utan mig: det är en invecklad produkt, som har sina fastställda gränser i nivå med en mycket rik historia: den uppfordrar mig inte, den tvingar mig inte att nämna den utom då jag tänker använda den i en stor målning av en lantlig miljö. Men om jag befinner mig i Paris omnejd och i slutet av rue Gambetta eller rue Jean-Jaurés upptäcker en liten söt stuga med röda tegelpannor och bruna träpaneler, med asymmetriska taklistor och en av flätverk stöttad fasad, förefaller det mig som om jag fick en befallande och personlig inbjudan att kalla detta föremål för en baskisk stuga: ja än mer, att i den se själva den *baskiska naturen*. Det förhåller sig sålunda på det viset att begreppet visar sig för mig i hela sin tillämpning: den kommer och hämtar mig för att tvinga mig att erkänna den anhopning av avsikter, som motiverat den och satt den där som en signal till en individuell historia, som ett förtroligt meddelande och en slags medbrottlighet: det är en verklig uppmaning, som ägarna till stugan riktar mot mig. Och denna uppmaning har för att verka än mer befallande samtyckt till all slags utarmning: allt som gjorde det baskiska huset berättigat vad beträffar det tekniska: ladan, yttertrappan, duvslaget etc. allt detta har fallit bort: det finns bara en kort obestridlig signal kvar. Och det övermänskliga är så uppriktigt att jag tycker att stugan nyssskapats på platsen, *för mig*, som ett magiskt föremål som uppstätt i min närvaro utan något enda spår av den historia som skapat den.

Ty detta uppfordrande yttrande är samtidigt ett stelnat yttande: i samma ögonblick som det når mig, avbröts det, vänder sig mot sig själv och återfinner en allmängiltighet: det genomkyls, urskuldar sig, och gör sig oskyldigt. Tillämpningen av begreppet finner sig plötsligt avlägsnat genom meningens bokstavlighet. Det är ett slags *stopp*, i termens både fysiska och juridiska mening: den franska imperialismen dömer den hälsande negern till att bara vara ett instrumentalt betecknande: negern uppfordrar mig i den franska imperialismens namn; men i samma ögonblick förätas negerns hälsning, den förvand-

222
Således var
Werner
Lorenz

las till glas, den stelnar i en evig motivering som avser att *grund* den franska imperialismen. På ytan av språket rör sig inte längre någonting: bruket av betydelsen finns där, dold bakom handlingen och ger den ett tillkännagivande utseende; men samtidigt förlamar handlingen avsikten, ger den som en slags obehaglig orörlighet: för att göra den oskyldig, lamslår den den. Myten är både ett *stulet* och *återlämnat yttrande*. Men det yttrandet, som man för med sig är inte längre helt och hållet det som man stult: när man lämnar tillbaka det, placerar man det inte åter exakt på dess tidigare plats. Det är denna kortvariga stöld detta förstulina ögonblick av ett knep, som åstadkommer det mytiska yttrandets stelnade utseende.

Det återstår att undersöka en sista del av betydelsen: dess motivering. Man vet att tecknet är godtyckligt i språket: ingen ting tvingar "naturligtvis" den akustiska bilden *träd* att beteckna begreppet *träd*: tecknet är omotiverat här. Emellertid har denna godtycklighet sina gränser, som beror på ordets associerande sammanhang: språket kan åstadkomma ett helt fragment av tecken genom analogi med andra tecken (man säger till exempel *älskvård* och inte *älskvård* beroende på analogin med ordet *älska*). Den mytiska betydelsen är aldrig fullständigt godtycklig, den är alltid delvis motiverad, och innehåller på ett ödesdigert sätt en del av *analogin*: för att det latinska grammatikexemplet skall möta lejonets benämning, måste man ha den analogi som består av överensstämmelsen med attributet: för att den franska imperialismen skall fånga den hälsande negern, måste det finnas en identitet mellan negerns och den franske soldatens homnör. Motiveringen är nödvändig för själva mytens fördubbling: myten spelar på meningens och formens likformighet: ingen myt utan motiverad form.⁷ För att förstå mytens motivationsmakt

⁷ Från etisk synpunkt ligger det besvärliga i myten just i det faktum att dess form är motiverad. Ty om det finns en språkets "sundhet" är det tecknets godtycklighet, som ligger till grund för den. Det motjudande med myten är tillflykten till en falsk natur, de betydelsegivande formernas *lyxigheter*, som i de föremål som pryder sin nytta med ett naturligt yttre. Viljan att tynga betydelsen med hela naturens säkerhet framkallar ett sorts äckel: myten är alltför rik och det är just dess motivering, som blir överflödigt. Denna motjudande

räcker det med att tänka litet på ett extremt fall: framför mig har jag en samling föremål som befinner sig i sådan ordning att jag inte kan finna någon mening med dem; det verkar som om det förhöll sig på så sätt här, att formen berövas all preliminär mening, om den inte kan fästa sin likformighet någonstans och att myten då är omöjlig. Men vad formen alltid kan meddela är själva frånvaron av ordning: den kan ge det absurda en betydelse, göra det absurda till en myt. Det är det som händer när den allmänna meningen mytifieras surrealismen till exempel: till och med avsaknad av motivation genererar inte myten; ty själva denna brist kommer att vara tillräckligt objektiv för att bli förstaförelig: och till slut blir bristen på motivation en andra motivation och myten återupprättas.

Motivationen är ödesdiger. Och den är inte desto mindre mycket fragmentarisk. Först och främst är den inte "naturlig": det är historien som ger formen dess likformigheter. Å andra sidan är likformigheten mellan meningen och begreppet inte fullständig utan bara partiell: formen släpper många likformigheter och behåller bara några stycken: den behåller det slutande taket, de synliga bjälkarna i den baskiska stugan, men avstår från trappan, ladan, patinan etc. Man måste till och med gå ännu längre: en fullständig bild skulle utestänga myten eller åtminstone tvinga den att bara omfatta sin helhet: det sista är fallet med den dåliga tavlan som helt och hållet baserats på myten om det "färdiga" och det "avslutade" (det är det omvända men symmetriska fallet med myten om det absurda: här mytifierar formen en "frånvaro", där en alltför fylld). Men i allmänhet föredrar myten att arbeta med hjälp av dåliga och ofullständiga bilder, där meningen redan är bortrensad och beredd att ta emot en betydelse: karikatyrer, pastischer, symboler etc. Slutligen är motiveringen vald bland andra möjliga: jag kan ge den franska imperialismen många andra beteckningar än en negers militärhälsning: en fransk general som ger en enarmad

känsla, är av samma slag, som jag upplever inför de konstföreteelser som inte vill välja mellan *pyssis* och *antispyssis* och utnyttjar det förstånämnda som ideal och det andra som fennissa. I etisk mening är det en slags låghet att spela på båda framställningssätten.

senegales en medalj, en nunna som ger tisaneté till en sängliggande arab, en vit lärare som håller lektion med unga uppmärksamma negerbarn: pressen åtar sig att varje dag bevisa att reserven av mytiska beteckningen är outtömlig.

Det finns för övrigt en jämförelse som på ett mycket bra sätt förklarar den mytiska betydelsen: den är varken mer eller mindre godtycklig än ett bildskriftstecken. Myten är ett rent bildskriftsteckensystem där formerna ännu motiveras av de begrepp som de representerar utan att emellertid och långtifrån att dölja den typiska helheten. Och på samma sätt som bildskrifttecknet historiskt sett bit för bit lämnat begreppet för att förena sig med ljudet, och därmed mer och mer blir omotiverad, på samma sätt upplever en myt sin förslitning i det godtyckliga i sin betydelse: hela Molière i en läkares pipkrås.

Mytens avläsning och uttydning.

Hur uppfattas myten? Här måste man ännu en gång återkomma till det dubbla i dess betecknande, att samtidigt både vara mening och form. Allteftersom jag anpassar till den ena eller den andra eller till båda två samtidigt, kommer det att resultera i tre olika typer av avläsning.⁸

1. Om jag anpassar till ett tomt betecknande, låter jag begreppet fylla mytens form utan tvekyldighet, och jag finner mig åter stå inför ett mycket enkelt system där betydelsen blir bokstavig igen: negern som gör honnörd är ett exempel på den franska imperialismen, han är symbolen för den. Detta sätt att anpassa är detsamma som till exempel den som producerar myter och tidsningsredaktörer använder sig av, som utgår från ett begrepp och söker en form åt det.⁹

2. Om jag anpassar till ett fyllt betecknande, i vilken jag anpassningens frihet är ett problem som inte beror på sémiologin: det beror på föremålets konkreta situation.

⁸ Vi betraktar lejonets benämning som ett rent grammatikexempel eftersom vi, i *egenskap av vuxna personer*, står i ett skapelseförhållande till det. Jag skall senare återkomma till sammanhangets värde i detta mytiska schema.

knappt kan urskilja förmens mening och följkattigen den missbildning, som den ena låter den andra uppleva, lösgör jag betydelsen från myten och uppfattar den som ett bedrägeri: negern som gör honnör blir den franska imperialismens alibi. Denna typ av anpassning är densamma som mytologens: han avslöjar myten, han förstår en missbildning.

3) Om jag till sist anpassar till mytens betecknande, som till en tilltrasslad enhet av mening och form, får jag en tvekydig betydelse: jag svarar på mytens grundläggande mekanism, på dess egen dynamik och jag blir åter en avläsare av myten: negern som gör honnör är inte längre varken exempel eller symbol och ännu mindre alibi: han är själva den franska imperialismens närvaro.

De första två typerna av anpassning är av statistiskt och analytiskt slag: de förstör myten antingen genom att förkunna sin avsikt, eller genom att avslöja den: den första är cynisk, den andra är avmystifierande. Den tredje anpassningen är dynamisk och förtär myten enligt avsikterna med själva dess struktur: läsaren upplever myten på samma sätt som en samtidigt både sann och överklig historia.

Om man vill förknippa det mytiska schemat med en allmän historia, förklara hur den svarar mot ett bestämt samhälles intressen, kort sagt gå från sémiologin till ideologin, måste man naturligtvis placera sig i nivå med det tredje anpassningssättet: det är själva uttydaren av myter, som bör avslöja dess väsentliga funktion. Hur uppfattar han myten idag? Om han uppfattar den på ett oskyldigt sätt, vad finns det då för intresse att erbjuda honom den? Och om han tyder den på ett eftertänksamt sätt, som mytologen gör, vad betyder det framställda alibit? Om avläsaren av myten inte ser den franska imperialismen i den hälsande negern, var det onödigt att förse den med den betydelsen; och om han förstår detta, är myten ingenting annat än en lojalt uttryckt politisk framställning. Med ett ord, antingen är mytens avsikt alltför dunkel för att vara effektiv eller också är den alltför tydlig för att bli trodd. Var finns tvekygheten i båda fallen?

Detta är bara ett falskt alternativ. Myten döljer ingenting och

den förkunnar ingenting: den vansjällar, myten är varken en lögn eller en beaknelse: den är en böjning. Placerad inför det alternativa jag nyss talade om, finner myten en tredje utväg. Hotad att förvinna om den ger efter för det ena eller det andra av de två anpassningssätten klarar den sig genom att kompromissa, den är denna kompromiss: upptagen med "att låta överföra" ett avsiktligt begrepp möter myten bara förräderi i språket, ty språket kan bara utplåna begreppet om det döjer det eller avslöja det om det uttalar det. Utarbetandet av andra sémiologiska system skall göra det möjligt för myten att undgå dilemmat: intvingad i en återvändsgränd för att avslöja eller förstöra begreppet, kommer den att införliva det med språket, *naturalisera* det.

Vi befinner oss här vid själva mytens princip: den förvandlar historien till natur. Man förstår nu varför, i *mytkonsumentens ögon*, begreppets avsikt, det övermänskliga förblir uppenbart, utan att emellertid visa sig vara egennyttigt: det som orsakar det mytiska yttrandet är fullständigt otvetydigt, men stelnar också genast i en natur; det tolkas inte som drivkraft utan som förklaring. Om jag tolkar den hälsande negern som en ren och enkel symbol för imperialismen, måste jag avstå från bildens verklighet, i mina ögon blir den mindre värdefull när den blir ett instrument. Om jag däremot uttyder negerns honnör som kolonialismens alibi, förstör jag desto säkrare myten under dess drivkrafts påtaglighet. Men för den, som avläser myten är utgången helt annorlunda: allt utspelas som om bilden på ett naturligt sätt utmanade begreppet, som om det betecknande skapade det betecknade: myten existerar exakt från det ögonblick då den franska imperialismen övergår till ett naturtillstånd: myten är ett *överdrivet* rättfärdigat yttrande.

Här ett annat exempel som på ett tydligt sätt kommer att klargöra hur den som avläser myten kommer att bestämma det betecknade med hjälp av det betecknande. Det är juli, jag läser en stor rubrik i *France Soir*: PRISER: FÖRSTA PRISFALLET. GRÖNSAKER: PRISFALLET HAR BÖRJAT. Låt oss snabbt fastställa det sémiologiska schemat: exemplet är en mening, det första systemet är enbart lingvistiskt. Det andra systemets

betecknande har här bildats av ett visst antal lexikaliska tillfälligheter (orden: *första, börjat*, det [prisfallet] eller typografiska: enorma bokstäver i rubriken, på den plats där läsaren vanligtvis brukar läsa de viktigaste värdsnyheterna. Det betecknade eller begreppet måste man väl med en rå mening oundviklig ordbildning kalla: *regeringsinspiration*, Regeringen, av pressen uppfattad som kraftens Väsen. Mytens betydelse följer därav klart: frukt och grönsaker sjunker i pris därför att regeringen beslutat det. Men det händer, något som är ganska sällsynt, att tidningen själv vare sig av säkerhet eller årlighet, två rader längre ner förstör den myt som den nyss skapat; den tillägger (visserligen med små bokstäver): "Prisfallet har underlättats av att det åter blivit ett säsongmässigt överskott." Detta exempel är av två skäl lärorikt. För det första kan man i det avläsa mytens påverkande egenskap: man väntar sig ett omedelbart resultat av den: det betyder mycket litet om myten sedan förstörs, dess handling förmodas vara mycket starkare än de rationella förklaringar som litet senare dementierar den. Detta betyder att kunskapen om myten plötsligt förbrukas. Jag kastar i förbigående en blick på min grannes *France Soir*: jag väljer bara ut en *mening* i den, men jag tolkar i den in en verklig betydelse: jag *upplever* regeringshandlingens närvaro i fruktens och grönsakernas prisfall. Det är allt, det räcker. En mer understruken tolkning av myten kommer ingalunda att öka varken makten eller misslyckandet: myten är samtidigt ofullkomlig och odiskutabel: varken tiden eller kunskapen tillför eller fråntar den något. Och dessutom är begreppets införlivande med språket, som jag nyss påpekat vara mytens väsentligaste funktion här exemplariskt avskräckande: i ett första system (enbart *lingvistiskt*) kommer orsaksförhållandet bokstavligen att vara naturligt: frukt och grönsaker går ner i pris därför att det är säsong. I det andra systemet (det *mytiska*) är orsaksförhållandet konstlat och falskt men det *smyger sig på något sätt* ner i Naturens transportvagnar. Det är därför myten *upplevs* som ett oskyldigt yttrande: inte därför att dess avsikter är dolda: om de var dolda, skulle de inte vara *effektiva*; men därför att de är införlivade med språket, *naturaliserade*.

I själva verket är det som gör det möjligt för läsaren att konsumera myten, det faktum att han inte ser något sémiologiskt system i det, utan ett system som är grundat på erfarenheter: där det bara finns en likvärdighet, ser han en sorts orsakprocess: det betecknande och det betecknade har i hans ögon ett naturligt förhållande till varandra. Man kan uttrycka denna egendomlighet på ett annat sätt: varje sémiologiskt system är ett värdesystem; men mytens förbrukare uppfattar betydelsen som ett system av fakta: myten avläses som ett *faktiskt* system fast det bara är ett sémiologiskt system.

Myten som ett stulet språk.

Vad är utmärkande för myten? Att förvandla myten till form. Med andra ord är myten alltid en språkstöld. Jag själ negern som gör honnörd, den vita och bruna stugan, fruktens säsongprisfall inte för att göra dem till exempel eller symboler utan för att genom dem införliva Makten, min smak för baskiska föremål och Regeringen med språket. Är varje ursprungligt språk ett ofrånkomligt rov för myten? Finns det då ingen mening som kan motsiå det beslag som formen hotar den med? I själva verket kan ingenting skyddas av myten, myten kan utveckla sitt andra schema utifrån vilken mening som helst, och har vi sett, utifrån frånvaron av själva meningen. Men alla språk gör inte motstånd på samma sätt.

Det talade språket, är det vanligaste språket, som stulits av myten och gör ett mycket svagt motstånd. Det innehåller själv vissa mytiska anslag, ett försök till en teckenapparat vars mål är att visa med vilken avsikt den används: det är det, som man skulle kunna kalla språkets *uttrycksfullhet*: imperativa eller konjunktiva tidsformer är till exempel en speciell betecknadsform, som skiljer sig från meningen: det betecknade är här min vilja eller bön. Det är därför som vissa språkforskare definierat *indikativen* som ett nolläge, i förhållande till konjunktiven och imperativen. Men i den färdiga myten befinner sig meningen aldrig i ett nolläge: det är därför som begreppet kan fånga den

och införliva den med språket. Man måste också ännu en gång komma ihåg att frånvaron av mening ingalunda är ett nolläge: det är därför som myten mycket lätt kan utnyttja det, och till exempel förse det med en absurd eller surrealistisk betydelse. Egentligen är det bara nolläget som skulle kunna stå emot myten. Språket fogar sig på ett annat sätt till myten: det är mycket sällsynt att det redan från början hävdar en oföränderlig form. Detta beror på begreppets abstrakta form: begreppet *träd* är vagt och innebär många möjligheter. Otvivelaktigt fogar språket över en hel tillämpningsapparat (*detta träd, det träd, som etc.*). Men omkring den slutliga meningen återstår alltid en möjlig fäthet, där andra möjliga meningar flyter: meningen kan nästan alltid *tolkas*. Man skulle kunna säga att språket erbjuder myten en genombruten mening. Myten kan lätt nästla sig in och svälla i den: det är stöld genom en slags kolonialisering (till exempel: *pristället har börjat*. Men vilket prisfall? säsongens eller regeringens? betydelsen parasiterar här på den bestämda formen).

När meningen är alltför fullständig för att myten skall kunna tränga in i den, förvandlar den och bortför den den helt och hållet. Det är det som sker med det matematiska språket. I sig självt är det ett oformligt språk, som har tagit alla möjliga försiktighetsmått för att undgå *tolkning*: ingen parasitär betydelse kan smyga sig in i det. Och det är just därför som myten stjälar det helt och hållet; den tar den matematiska formeln ($E = mc^2$) och skapar av denna oföränderliga mening matematikens rena betydelse. Man kan se att myten här stjälar ett motstånd, ett oförfalskat tillstånd. Myten kan uppnå allt, och fördärva allt, ända till själva den förelse som försmår den; så att ju ihärdigare språk-objektet står emot från början, desto större blir dess slutgiltiga fall: den som står emot med all sin kraft, ger också här efter fullständigt: Einstein å den ena sidan, *Paris Match* å den andra. Man kan ge en temporär bild åt denna konflikt: det matematiska språket är ett *fulländat* språk, som får själva sin fulländning från denna accepterade död; myten däremot är ett språk som inte vill dö: ur meningarna som den lever på griper den en lömsk och förnedrande form av över-

levnad, den framkallar ett förkonstlat uppskov i de meningar den slår sig ner i och gör det bekvämt för sig, den gör talande lik av dem.

Här är ett annat språk, som försöker stå emot myten, så mycket det orkar: vårt poetiska språk. Den moderna poesin¹⁰ är ett *regressivt semiologiskt system*. Medan myten syftar till en ultra-betydelse, till den utförliga framställningen av ett första system, försöker poesin däremot återfinna en infra-betydelse, ett språkets för-semiologiska tillstånd: kort sagt, det anstränger sig att åter göra tecknet till mening; dess ideal — tendentiella — är inte att uppnå ordens mening, utan själva sakernas mening.¹¹ Det är därför som den oroar språket, utvidgar begreppets abstraktion och tecknets godtycklighet så mycket som möjligt och så långt det är möjligt uttänjer förbindelsen mellan det betecknande och det betecknade; begreppets "flytande" struktur utnyttjas här till ett maximum: det är i motsats till prosan det betecknandes hela potential, som det poetiska tecknet försöker göra närvarande i hopp om att slutligen uppnå en sorts sakens upphöjda egenskap, i dess naturliga mening (och inte mänskliga). Därifrån kommer poesins essentialistiska ambitioner, övertygelsen att endast den kan fånga *själva saken*, i så måtto som den vill vara ett anti-språk. Med ett ord, är poeterna de minst formalistiska av alla som använder sig av språket, ty endast de tror att ordens mening bara är en form, som de rea-

¹⁰ Den klassiska poesin däremot, skulle vara ett mycket mytiskt system, eftersom det påtvingar meningen en extra betecknad, nämligen *regelbundenheten*. Alexandrinen till exempel duger samtidigt, som ett tals mening och som en ny summas betecknande, som är dess poetiska betydelse. När framgången äger rum, beror den på graden av de två systemens skenbara sammanslagningar. Man ser att det ingalunda är fråga om harmoni mellan innehållet och formen utan om en forms *eleganta* uppgående i en andra. Med *elegant* menar jag bäst möjliga utnyttjande av möjligheterna. På grund av ett hundra år gammalt missbruk blandar kritiken ihop *meningen* och *innehållet*. Språket är aldrig bara ett formsystem, meningen är en form.

¹¹ Här finner man åter den *mening*, som Sartre syftar till, som sakernas naturliga egenskap utanför ett semiologiskt system (*Saint Genet* sid. 283).

lister som de är, inte skulle kunna nöja sig med. Det är därför som vår moderna poesi alltid framstår som ett språkmord, en sorts känslig oändlig motsvarighet till tystnaden. Poesin är mytens motsats: myten är ett sémiologiskt system som gör anspråk på att besegras i ett faktiskt system; poesin är ett sémiologiskt system som gör anspråk på att dras samman i ett essentiellt system.

Men här är det, liksom för det matematiska språket, själva språkets motståndskraft som gör det till ett idealiskt byte för myten: teknens skenbara ordning, ett poetiskt utseende av essentiellt slag, fångas av myten och förvandlas till ett tomt betecknande, som skall *beteckna* poesin. Detta förklarar den moderna poesins *osannolika* karaktär. Poesin överlämnar sig bunden till händer och fötter till myten, genom att ihärdigt förneka den. Och i motsats till detta skapade den klassiska poesins *regel* en accepterad myt, vars uppseendeväckande godtycke resulterade i en viss fullkomlighet, eftersom jämvikten i ett sémiologiskt system beror på dess teckens godtycklighet. Hela vår traditionella litteratur kan för övrigt definieras av ett frivilligt accepterande av myten: som rättesnöre är denna litteratur ett karaktäriserande mytiskt system: där finns en mening, nämligen samtals; där finns det betecknande, som består av detta samtal som form eller skrift; det finns det betecknade, nämligen litteraturens begrepp; det finns en betydelse dvs. det litterära samtalet. Jag har behandlat det problemet i *Litteraturens Nollpunkt*, som när allt kommer omkring bara var en mytologi om det litterära språket. Där definierade jag stilen som den litterära mytens betecknande, det vill säga som en form som redan är full av mening och som får en ny betydelse från litteraturbegreppet.¹² Jag framkastade att historien, som för

¹² *Stilen*, åtminstone det som definierade den, är inte en form, beror inte på en sémiologisk analys av Litteraturen. I själva verket är stilen ett av formalisering ständigt hotat väsen: först och främst kan den mycket väl suddas ut helt och hållet i skrift: det finns en Malraux-stil, och en stil hos Malraux själv. Och dessutom kan stilen mycket väl bli ett särskilt språk: det som författaren använder för sig själv och endast för honom: stilen blir då en sorts solipsistisk myt, det språk som författaren använder när han talar till sig själv: man för-

ändrar författarens medvetande, för ca. hundra år sedan hade framkallat en moralisk kris i det litterära språket: stilen avslöjade sig som betecknande, Litteraturen som betydelse: genom att avvisa det traditionella litterära språkets falska natur, förvisade författaren sig själv mycket plötsligt till en språkets anti-natur. Den häftiga förvandlingen av skriftspråket har varit den radikala handling med vilken ett visst antal författare försökte förneka litteraturens egenskaper som mytiskt system. Alla dessa revolver har inneburit mord på Litteraturen som betydelse: alla har krävt att det litterära samtalet skall reduceras till ett enkelt sémiologiskt system eller till och med när det gäller poesin till ett för-sémiologiskt system: det är en stor uppgift, som krävde radikala handlingar: man vet att en del gått så långt att de helt enkelt avstått från alla samtal då det visat sig att den verkliga eller transponerade tystnaden varit det enda möjliga vapnet mot mytens starkare makt: dess återkomst.

Det verkar alltså vara fruktansvärt svårt att förminska myten inifrån: ty själva den rörelse som man gör för att frigöra sig från den, är den som i sin tur blir mytens byte: myten kan alltid i sista stund avslöja det motstånd, som man gör mot den. Sanningen att säga är det bästa vapnet mot myten kanske att mystifiera det i stället, att åstadkomma en *konstlad myt*, och denna ombildade myt kommer att vara en verklig mytologi. Eftersom myten själ från språket, varför då inte själva myten? För att åstadkomma detta räcker det med att göra myten själv till utgångspunkt för en tredje sémiologisk kedja, att placera dess betydelse som en andra myts första begrepp. Litteraturen ger exempel på några av dessa konstlade mytologier. Här tänker jag på *Bouvard och Pécuchet* av Flaubert. Det är vad man skulle kunna kalla en experimentell myt, en andra gradens myt. Bouvard och hans vän Pécuchet representerar en viss slags borgerlighet (för övrigt i konflikt med andra borgerliga samhällsgrupper): deras samtal är redan ett mytiskt yttrande: språket har förstås en mening, men denna mening är det föreställande står att stilen på detta förvandlingsstadium fordrar en tolkning, en djupgående kritik. J. P. Rickards arbeten är ett exempel på denna nödvändiga kritik av olika stilar.

konstlad myt
det är en form

betecknadets tomma form, som här är en slags teknologisk omåttlighet: mötet mellan meningen och begreppet bildar i detta första mytiska system, en betydelse som består av Bouvards och Pécuchets retorik. Här ingriper Flaubert (jag delar upp för analysens skull): till detta första mytiska system, som redan är det andra sémiologiska systemet, lägger han en tredje kedja, i vilken den första länken kommer att vara den första mytens betydelse eller sista term: Bouvard och Pécuchets retorik blir det nya systemets form; Flaubert själv skapar här begreppet, genom sin syn på den såsom en myt, som Bouvard och Pécuchet byggt upp åt sig: deras grundläggande impulsivitet, deras otillfredsställelse, den förlamande omväxlingen i deras lärotid, kort sagt det som jag gärna skulle vilja kalla (men jag känner att det inte skulle uppskattas): bouvard — och — pécuchetism. Vad beträffar den sista betydelsen, är det just den som är själva boken, *Bouvard och Pécuchet*. Den andra mytens makt ligger i att den grundar den första i uppmärksammat naivitet. Flaubert har hängivit sig åt en verklig arkeologiskt återupprättande av ett mytiskt ytrande: han är en viss borgerlig ideologs Viollet-le Duc. Men eftersom han är mindre naiv än Viollet-le Duc, har han i sitt återupprättande av myten till sitt förfogande haft extra prydnader som avmystifierar den; dessa prydnader (som är den andra mytens form) är konjunktiva: det finns en sémiologisk likhet mellan återupprättandet av konjunktionen i Bouvards och Pécuchets samtal och deras impulsivitet.¹³

Flauberts styrka (och alla konstlade mytologiers: det finns anmärkningsvärda sådana i Sartres arbeten), ligger i att han givit realismens problem en verkligt sémiologisk lösning. Det är verkligen en ofullständig merit ty Flauberts idéologi, för vilken borgaren bara var en esteisk styggelse, har inte haft något realistiskt i sig. Men, han har åtminstone undgått den största dödsyndnen i litteratyr, nämligen den att blanda samman den ideologiska och sémiologiska verkligheten. Som ideologi beror den litterära realismen absolut inte på författarens talade språk.

¹³ Konjunktivform därför att det är på det sättet som latinet uttryckte "den indirekta stilen eller talet", som är ett förträffligt instrument för avmystifiering.

Språket är en form, som varken kan vara realistisk eller orealistisk. Den kan endast vara mytisk eller inte mytisk eller snarare som i *Bouvard och Pécuchet* anti-mytisk. Men det finns olyckligtvis ingen antipati mellan realismen och myten. Man vet hur ofta vår "orealistiska" litteratur är mytisk (om det så bara är som en av realismens grova myter) och hur mycket vår "orealistiska" litteratur åtminstone har den förtjänsten att vara det litet grann. Det riktiga vore naturligtvis att definiera författarens realism som ett i huvudsak ideologiskt problem. Det är inte säkert att det inte finns en formens ansvarighet med avseende på verkligheten. Men denna ansvarighet kan bara mätas i sémiologiska termer. En form kan bara döma sig själv (eftersom det är fråga om en rättegång) som betydelse, inte som uttryck. Författarens språk har inte som uppgift att *representera* det verkliga, utan att förmedla det. Detta borde tvinga kritiken att använda två mycket olika metoder: man måste behandla författarens realism antingen som en ideologisk substans (till exempel: det marxistiska innehållet i Brechts verk) eller också som ett sémiologiskt värde (föreläs, skådespelare, musik och färger i Brechts teater teori). Det idealiska skulle naturligtvis vara att förena dessa två olika slags kritik; det ständiga misstaget ligger i att blanda ihop dem: ideologin har sina metoder och sémiologin har sina.

Borgerligheten som ett anonymt samhälle.

Myten fogar sig i historien på två punkter: genom sin form, som bara är relatiivt motiverad; genom sitt begrepp som är historiskt av naturen. Man kan alltså föreställa sig en diakronisk studie av myterna, antingen genom att göra en retrospektiv undersökning av dem (vilket är detsamma som att grunda en historisk mytologi) eller också följer man vissa av gårdagens myter fram till deras nuvarande form (vilket är detsamma som att göra framtidshistoria). Om jag här håller mig till en synkronisk skiss av de moderna myterna beror det på en objektiv orsak:

vårt samhälle är de mytiska betydelseernas privilegierade område. Jag måste nu förklara varför.

Vilka händelserna, kompromisserna, medgivandena och de politiska äventyren än må vara, vilka de tekniska, ekonomiska eller till och med sociala förändringarna, som historien för med sig åt oss än må vara, är vårt samhälle fortfarande ett borgerligt samhälle. Jag är inte omedveten om att olika typer av borgerlighet avbytt varandra vid makten sedan 1789 i Frankrike; men den djupa innebörden av ett visst ägandeförhållande, av en viss ordning, av en viss ideologi finns kvar. Emellertid utvecklas ett anmärkningsvärt fenomen i benämmandet av denna regim: det är lätt att kalla bourgeoisie en ekonomisk företeelse; man undervisar i kapitalism.¹⁴ Som politisk företeelse har den svårt att känna igen sig: det finns inga "borgerliga" partier i deputerandekammaren. Som ideologisk företeelse försvinner den fullständigt: bourgeoisie har utplånat sitt namn genom att förvandlas från verklighet till symbol, från en ekonomisk till en andlig människa: den nöjer sig med fakta, men sätter inte samman de olika värderingarna, den undergår en verklig operation med syfte att beröva den dess namn: *bourgeoisien* kan definieras som *den socialklass som inte vill heter något*. "Borgerlig", "småborgerlig", "kapitalism",¹⁵ "proletariat"¹⁶ är begrepp som ständigt utsätts för åderlåtning: ordens mening försvinner mer och mer ända tills namnet blir onödigt.

Detta fenomen att bli av med namnet är viktigt och måste undersökas noggrant. Politiskt sker det borgerliga namnets kraftupplösning via idén om *nationen*. På sin tid var det en progressiv idé och tjänade till att utestänga aristokratin; idag håller

14 "Kapitalismen är dömd att göra arbetaren rik", säger *Match* till oss.

15 Ordet "kapitalism" är inte tabu i ekonomisk, utan i ideologisk mening: det skulle inte kunna tränga in i de borgerliga samhällsrepresentationernas språk. Det var inte förrän i Faruks Egypten som en dornstol uttryckligen dömdes en anklagad för "antikapitalistiska ränker".

16 Bourgeoisien använder aldrig ordet "proletariat", som betraktas som en vänstermyt, utom när man vill inbilla sig att proletariatet vilseletts av kommunistpartiet.

bourgeoisien på att rinna ut i nationen och är färdig att avvisa de delar som den anser tillhöra en annan ras (kommunister). Denna styrda form av synkretism gör det möjligt för bourgeoisie att samla sina tillfälliga allierades numerära styrka, alla de mellanliggande och alltså "formlösa" klasserna. Ett redan mycket långvarigt bruk har ändå inte kunnat avpolitiserat ordet *nation* särskilt mycket; den politiska underbyggnaden finns där, helt nära, vilket plötsligt ett visst förhållande visar: det finns "nationella" partier i riksdagen och den nominella synkretismen visar här det som den strävade efter att dölja: en väsentlig skillnad. Man förstår att bourgeoisieens politiska språk redan begär att det skall finnas något allmängiltigt: i bourgeoisie finns politiken redan representerat, är ett fragment av en ideologi.

Politiskt sett slutar bourgeoisie, hur dess vokabulärs universella ansträngning än är, med ett möte med en motståndskraftig kärna, som består av det revolutionära partiet. Men partiet kan bara grunda en politisk styrka: i det borgerliga samhället finns det varken proletariat eller borgerlig kultur, eller proletariatets ideologiskt sett tvingas allt som inte är borgerligt att *lära* av bourgeoisie. Den borgerliga ideologin kan alltså fylla allt och utan risk för att förlora sitt namn: ingen kommer att avvisa det; den kan utan att möta motstånd omfatta teatern, konsten, och den borgerliga människan med sina eviga likformigheter; med ett ord kan den utan hinder befria sig från sitt namn, när det bara finns en enda människonatur, avfallet från det borgerliga namnet är här totalt.

Det existerar otvivelaktigt revolter mot den borgerliga ideologin. Det är det som man i allmänhet kallar *avant-gardet*. Men dessa revolter är socialt begränsade, de är möjliga att besegra. Framst därför att de kommer från en liten del av borgarklassen, från en minoritet av konstnärer och intellektuella utan annan publik än den klass den själv förnekar och som den är ekonomiskt beroende av för att kunna uttrycka sig. Och dessutom är dessa revolter alltid inspirerade av en mycket klar distinktion mellan den *etiska* och den politiska bourgeoisie: vad *avant-gardet* förnekar är borgaren i konsten och i *moräden* och, som på den gamla goda romanikens tid, *specerhandlaren*, *fliståen*;

men inget politiskt bestridande.¹⁷ Vad avant-gardet inte kan tolerera hos borgarklassen är dess språk, inte dess ställning. Det är inte så att avant-gardet nödvändigtvis gillar den; men den sätter den inom parentes: hur stark utmaningen än är, är det den övergivna människan den till sist tar sig an, inte den alienerade; och den övergivna människan är fortfarande den Eviga Människan.¹⁸

Denna bourgeoisieens anonymitet blir ännu fullständigare när man går från den borgerliga kulturen i egentlig bemärkelse till dess utbredda, populariserade former, till det som man skulle kunna kalla den offentliga filosofin, den som upphåller den dagliga moralen, de borgerliga ceremonierna, de världsliga riterna, kort sagt de oskrivna lagarna för det borgerliga samhälls sällskapsliv. Det vore en illusion att förminska den dominerande kulturen till dess uppfinningsrika kärna: det finns också en borgerlig kultur som består av ren konsumtion. Hela Frankrike badar i denna anonyma ideologi: vår press, vår film, vår teater, vår mycket spridda litteratur, våra ceremonier, vårt rättsväsende, vår mycket spridda litteratur, våra ceremonier, vårt rättsväsende, vår diplomati, våra samtal, vädret, det brott, som man bestraffar, det äktenskap, som man bryter mot, det kök, som man drömmer om, kläderna som man bär, allt i vårt dagliga liv är underkastat den föreställning, som bourgeoisieien gör sig och gör oss om relationen mellan människan och världen. Dessa "normaliserade" former kräver föga uppmärksamhet i förhållande till deras utbredning; deras ursprung kan mycket lätt gå förlorat; de åtnjuter fördelen av att befinna sig i ett mellanläge: då de varken i egentlig mening är politiska eller

¹⁷ Det är anmärkningsvärt att de etiska motståndarna (eller de estetiska) till bourgeoisieien oftast förblir likgiltiga för, om inte till och med bundna av dess politiska beslut. Däremot försummar bourgeoisieiens politiska motståndare att verkligen fördöma dess yttringar: de går till och med ibland så långt att de delar dem. Dessa angrepps-pauser är till nytta för bourgeoisieien och gör det möjligt att trassla till namnet. Men bourgeoisieien borde bara förstås som en syntes av sina beslut och yttringar.

¹⁸ Det kan finnas "förvirrade" exemplar av den övergivna människans (till exempel Ionesco). Detta hindrar inte något av Egenskaper-nas trygghet.

ideologiska befinner de sig helt fredligt mitt emellan de militanta handling och de intellektuella tvister; då de är mer eller mindre övergivna av både de ena och de andra föreningar de den enorma mängd av likgiltighet och obetydlighet, kort sagt av natur som existerar. Det är emellertid med hjälp av sin etik som borgarklassen genomsyrar Frankrike: tillämpade i nationell skala upplevs de borgerliga normerna som en naturlig ordnings uppenbara lagar: ju mer borgarklassen utbreder sina symboler, ju mer införlivas de med språket. Borgarklassens uttrycksformer införlivas med ett otydligt universum, vars enda invånare är den Eviga Människan, som varken är proletär eller borgare.

Det är alltså genom att tränga in i de mellanliggande klasserna, som den borgerliga ideologin säkrast kan förlora sitt namn. De småborgerliga normerna är utslag av den borgerliga kulturen, de är borgerliga förlagade, torftiga, kommersialiserade, lätt förlädrade eller om man föredrar: omoderna sanningar. Den politiska föreningen mellan borgarklassen och småborgarna avgör sedan mer än ett århundrade tillbaka Frankrikes historia: den har sällan avbrutits och varje gång har det varit förgäves (1848, 1871, 1936). Denna förening blir med tiden allt fastare och så småningom symbios; provisoriska återuppvaknanden kan förekomma, men den gemensamma ideologin ifrågasätts aldrig mer: samma "naturliga" hölje täcker alla de "nationella" företelsena: det stora borgerliga bröllopet, som har sitt ursprung i en klassrit (demonstration och konsumtion av rikedomar) kan inte ha något samband med småborgarklassens ekonomiska situation: men genom pressen, nyhetsförmedlingen och litteraturen blir det så småningom det småborgerliga parets om inte upplevda, så åtminstone eftersträvade norm. Borgarklassen upphör inte att innefatta en hel mänsklighet i sin ideologi, som inte alls besitter dess djupa bestämning och som bara kan uppleva den i fantasin, det vill säga en förtätning och utarmning av medvetandet.¹⁹ Genom att sprida sina företelsor

¹⁹ Att utmana ett illusoriskt kollektiv är alltid en omänsklig handling, inte endast därför att drömmen gör livet till öde, utan också därför att drömmen är torfug och utgör en säkerhet för det som inte finns.

tvärs igenom en hel katalog av kollektiva bilder för småborgerligt bruk, förevar borgarklassen de sociala klassernas illusoriska åtskillnad: det är från och med det ögonblick då en skrivmaskinsflicka med tjugofemtusens francs i månaden kan identifiera sig med det stora borgerliga bröllopet, som den borgerliga frånvaron av namn når sin fulla effekt.

Avfallet från det borgerliga namnet är alltså inte ett illusoriskt, tillfälligt, underordnat, naturligt eller obetydligt fenomen: det är själva den borgerliga ideologin, den rörelse med vilken bourgeoisie förändrar världens verklighet till en bild av världen, Historien till Natur. Och denna bild äger den anmärkningsvärda egenskapen att vara en omvänd bild.²⁰ Bourgeoisietens bestämelse är specietell, historisk: den mänskliga den representerar kommer att vara universell, evig; borgarklassen har byggt upp sin makt på tekniska och vetenskapliga framsteg, på en obegränsad förvandling av naturen: den borgerliga ideologin skall återskapa en oföränderlig natur; de första borgerliga filosoferna trängde igenom den värld, som bestod av betydelser, underkastade alla föremål det rationella och bestämde att de var förutbestämda för människan: den borgerliga ideologin kommer att vara vetenskaplig eller intuitiv, den skall konstatera faktum eller förnimma världen, men inte acceptera förklaringar: världsbilden kommer att vara självtillräcklig eller obeskriplig, men aldrig betecknande. Till sist skall den första idén om en utvecklingsbar och rörlig värld åstadkomma den omvända bilden av en oföränderlig mänsklighet, som definieras av en ständigt påbörjad identitet. Kort sagt, definieras övergången från det verkliga till ideologin i det moderna borgerliga samhället som en övergång från ett *anti-physis* till ett *pseudo-physis*.

²⁰ "Om människorna och deras levnadsförhållanden i hela den omvända ideologin framträder, som i ett mörkt rum, beror detta fenomen på deras livsviktiga historiska process..." (Marx *Tysk ideologi*. I sid. 157.)

Myten är ett avpolitiserat yitrände.

Och det är här som man återfinner myten. Sémiologin har lärt oss att mytens uppgift är att grunda en historisk avsikt i naturen, en möjlighet i evigheten. Men detta är själva den borgerliga ideologins inställning. Om vårt samhälle objektivt sett är de mytiska betydelseernas privilegierade plats beror det på att myten formellt sett är det instrument som bäst lämpar sig för den ideologiska omkastning, som definierar den: på alla nivåer där mänsklig kommunikation förekommer, utför myten omkastningen från *anti-physis* till *pseudo-physis*.

Världen förser myten med en historisk bestämnd verklighet, som är så avlägsen att man måste sätta ihop den, så att den ser ut som den som människorna skapat eller använt; och det som myten återställer är en naturlig bild av detta verkliga. Och precis som den borgerliga myten definieras genom avfall från det borgerliga namnet, bildas myten genom en försyning av sakernas historiska egenskaper: sakerna förlorar i den minnet av sin tillkomst. Världen träder in i språket som ett dialektiskt förhållande av olika mänskliga aktiviteter och handlingar: den lämnar myten som en harmonisk bild av olika väsen. Ett trolerinumner har utförts, som vänt upp och ner på verkligheten, tömt den på historia och fyllt den med natur, och som fräntagit sakerna deras mänskliga mening så att de kommer att innebära en mänsklig brist på mening. Mytens uppgift är att avveckla verkligheten: den är bokstavligen en oavbruten ström, en åderlätning eller om man föredrar det ett förflyktigande, kort sagt en känslig frånvaro.

Det är nu möjligt att komplettera den sémiologiska definitionen av myten i det borgerliga samhället: myten är ett avpolitiserat yitrände. Man måste naturligtvis uppfatta: politik i dess djupare betydelse, som summan av de mänskliga relationerna i deras verkliga och sociala sammanhang, i deras möjlighet att skapa världen, man måste i synnerhet ge sinnet av ett aktivt värde; det representerar här en operativ rörelse, det aktualiserar ständigt ett avfall. I fallet med negersoldaten till exempel är det inte den franska imperialismen som avlägsnats (nej, tvärtom är

Myten 27 av Franko

det den som bör göras närvarande); det den möjliga, historiska egenskapen med ett ord: den av kolonialismen tillverkade. Myten förnekar ingenting, dess uppgift är tvärtom att tala om hur saker och ting är; den renar dem helt enkelt, gör dem oskyldiga, förankrar dem i natur och evighet, ger dem en tydlighet som inte är ett resultat av en förklaring utan av ett konstaterande: om jag konstaterar att den franska imperialismen existerar utan att förklara den, behövs det mycket litet för att jag inte skall tycka den är naturlig. Självklart: på så sätt känner jag mig lugn. Genom att övergå från historien till naturen gör myten en besparing: den förstör den sammansatta beskaffenheten i de mänskliga handlingarna och ger dem naturväsens enkelhet, den understryker all dialektik, allt som stiger upp ovanför det omedelbart synliga, den organiserar en värld utan motsättningar eftersom den är utan djup, en värld som är utbredd i det påtagliga, den grundlägger en lycklig klarhet: sakerna ser ut som om de ensamma betecknade något.²¹

Men är myten alltid ett avpolitiserat yttrande? med andra ord, är verkligheten alltid politisk? Räcker det med att tala om en sak på ett naturligt sätt för att den skall bli mytisk? Man skulle kunna svara med Marx att det mest naturliga föremålet innehåller hur svagt och hur tankspritt det än är en smula politik, den mer eller mindre minnesvärda närvaron av den mänskliga handling som åstadkommit ordnat, använt, undertryckt eller förkastat den.²² Detta spår av politik, kan språk-objektet eller uttrycker sakerna lätt påvisa, men meta-språket, som talar om sakerna har mycket svårare för det. Men myten består alltid av ett meta-språk: den avpolitiserar den åstadkommer påverkar ofta en redan naturaliserad kärna, som avpolitiserats av ett allmänt meta-språk, med syfte att förhålliga sakerna, och inte längre att utöva dem: det faller sig naturligt att den nödvändiga kraften för att myten skall kunna vanställa sitt föremål, kommer att vara mycket svagare när det gäller ett träd än när det gäller en sudanneger: i det ena fallet ligger den politiska inne-

²¹ Till den freudianska människans lyckoprincip skulle man kunna tillägga den mytologiska mänsklighetens klarhetsprincip. Det är där mytens hela tveetydighet ligger: dess klarhet är euforisk.

börden helt nära och det behövs mycket artificiell natur för att upplösa den; i det andra fallet är det avlägsat och renat av sekelgammalt meta-språk. Det finns alltså starka och svaga myter; i de förstnämnda är det politiska innehålllet omedelbart, avpolitiseringen är plötslig; i de andra fallen är föremålets politiska egenskap urblekt, som en färg, men en småsak kan plötsligt framkalla den igen: vad är mer naturligt än havet? och vad är mer "politiskt" än det hav som förhållas av "Förlorad kontinentens" filmregissörer?²³

I själva verket formar meta-språket en sorts reserv för myten. Människorna står inte i ett sanningförhållande, utan i ett nyttjandeförhållande till myten: de avpolitiserar allt efter sina egna behov. Det finns mytiska föremål som för en tid lämnas i fred; det är bara vaga mytiska scheman, vars politiska innehåll nästan verkar vara likgiltiga. Men det är endast en gynnsam tillfällighet, inte en skillnad i struktur. Det är fallet med vårt latinska grammatikexempel. Man måste lägga märke till att det mytiska yttrandet verkar på ett sedan en lång tid tillbaka förvandlat material: Esop tillhör litteraturen, är redan från början mytifierad (har alltså blivit oskyldig) genom dikten. Men det räcker, att för ett ögonblick återinsätta kedjans begynnelsebegrepp i dess språk-objektnatur för att kunna mäta det förflyktigande av verkligheten, som myten åstadkommit: att man föreställer sig känslorna i ett verkligt samhälle bestående av djur, som förvandlats till grammatikexempel, till attribut! För att kunna bedöma den politiska innebörden av ett föremål och det mytiska djup som det besitter, skall man inte alltid se saken utifrån betydelsens synvinkel utan utifrån det betecknades, det vill säga den befriade sakens och det betecknades, språk-objektets det vill säga meningens synvinkel: det finns inget tvivel om att, om man frågade ett riktigt lejon, skulle det bekräfta att ett grammatikexempel är ett mycket avpolitiserat tillstånd, det skulle anse den rättsordning mycket politisk, som låter det göra anspråk på ett byte därför att det är starkast, så framt vi inte har att göra med

²² Se Marx och exemplet med Körsbärsträdet. Tysk Ideologi. I sid. 161.

²³ Se sid. 172 Förlorad Kontinent.

ett borgerligt lejon som inte försummar att mytifiera sin styrka genom att ge den pliktens form.

Man kan mycket bra förstå att mytens politiska obetydlighet här beror på dess situation. Myten är ett värde, det vet vi: det räcker med att förändra dess yttre omständigheter, det allmänna (och osäkra) system i vilket det ingår, för att så noggrant som möjligt reglera dess räckvidd. Mytens område har här reducerats till en femteklass i ett franskt läroverk. Men jag förmodar att ett barn som *gripits* av historien om lejonet, kvigan och kon och som med hjälp av fantasin återfinner dessa djurs verklighet, kommer att ha mycket svårare än vi att uppskatta detta lejons förvandling till attribut. I själva verket är det så att om vi anser denna myt vara utan politisk betydelse, beror det helt enkelt på att den inte är gjord för oss.

Vänstermyten.

Om myten är ett avpolitiserat yttrande, finns det åtminstone ett yttrande som motstår myten och det är det yttrande som *förblir* politiskt. Här måste man återvända till skillnaden mellan språk-objekt och meta-språk. Om jag är vedhuggare och nyss benämnt trädet jag hugger ner nämner jag trädet, vilken form min mening än har, jag talar inte om det. Med detta menas att mitt språk är operativt, förenat med sitt föremål på ett transitivt sätt: mellan trädet och mig finns ingenting annat än mitt arbete, det vill säga en handling: det är det som är det politiska språket; det demonstrerar naturen bara i den utsträckning som jag tänker förvandla den, det är ett språk med vars hjälp jag påverkar föremålet: trädet är inte en bild för mig utan helt enkelt meningen med min handling. Men om jag inte är vedhuggare kan jag inte längre nämna trädet, jag kan bara tala om det, över det; och det är inte längre mitt språk som är instrument för ett påverkat träd, utan det förhållande trädet som blir mitt språks instrument; jag har bara ett intrasitivt förhållande till trädet; trädet är inte längre det verkligas mening som mänsklig handling, utan en *bild-som-står-till-förfogande*: vid sidan av vedhug-

garens verkliga språk skapar jag ett andra språk, ett meta-språk, i vilket jag kommer att påverka inte sakerna men deras namn, och vilket för det första språket är detsamma som gestalten är för handlingen. Detta andra språk är inte fullständigt mytiskt, men det är själva den plats på vilken myten slår sig ner; ty myten kan bara arbeta på de föremål som redan förmedlats av ett första språk.

Det finns alltså ett språk som inte är mytiskt, nämligen den producerande människans språk: överallt där människan talar för att förvandla verkligheten och inte längre för att bevara den i bild, överallt där hon förenar sitt språk med produktion av saker, hänskjuts meta-språket till ett språk-objekt, är myten omöjlig. Det är därför som det verkligt revolutionära språket inte kan vara ett mytiskt språk. Revolutionen definieras som en renande handling som avser att avslöja världens politiska innebörd: den *skapar* världen, och dess språk, hela dess språk, sugts på ett funktionellt sätt in i denna handling. Därför att revolutionen åstadkommer ett *fullständigt* yttrande, dvs. ett från början till slut politiskt yttrande, och inte som myten ett från början politiskt och till sist naturligt yttrande, utestänger den myten. Och på samma sätt som det borgerliga ideologin och myten, på samma sätt identifierar den revolutionära benämningen revolutionen och frånvaron av myt: bourgeoisien maskerar sig som bourgeoisie och på så sätt producerar den myten; revolutionen visar sig öppet som revolution och på så sätt förstör den myten.

Man har frågat mig om det finns "vänster" myter. Naturligtvis finns det sådana, i den utsträckning som vänstern inte är samma sak som revolutionen. Vänsterns myt kommer just i det ögonblick som revolutionen förvandlas till "vänster", det vill säga accepterar att maskera sig, dölja sitt namn, åstadkomma ett oskyldigt meta-språk och förvandlas till "natur". Detta revolutionära berövandet av ett namn kan vara taktiskt eller inte, men detta är inte platsen för en sådan diskussion. I varje fall uppfattas det förr eller senare som en process som strider mot revolutionen, och det är alltid mer eller mindre i förhållande till myten, som den revolutionära historien definierar sina "avvi-

kelser". Det kom till exempel en dag, då socialismen själv definerade stalinmyten. Stalin som omtalat föremål har under många år, i sin egen person visat det mytiska yttrandets grundläggande egenskaper: en mening, nämligen den verkliga historiens Stalin; ett betecknande, nämligen den rituella åkallan till Stalin, den *ödesmättade* egenskapen i de naturliga attribut som omgav hans namn; en betecknad, nämligen avsikten med den ortodoxi, disciplin och enighet, som tillämpades av kommunisterna i en bestämd situation; och till sist en betydelse, nämligen en Stalinfigur som blivit ett sakrament, vars *historiska beslut* var grundat i naturen och förädlad under benämningen *Geni*, det vill säga det irrationella och oförklarliga: här är avpolitiseringen tydlig och avslöjar myten helt och hållet.²⁴

Ja vänstermyten existerar, men den har inte alls samma egenskaper som den borgerliga myten. *Vänstermyten är inessentiell*. Först och främst är de föremål som den griper sällsynta, de är bara några politiska begrepp, med rätt att själv ta sin tillflykt till en hel arsenal av borgerliga myter. Vänstermyten når aldrig ut till de mänskliga förhållandenas enorma områden, den "obetydliga" ideologiens mycket stora yta. Det dagliga livet är outhärligt för den: i det borgerliga samhället finns det ingen "vänstermyt" om äktenskapet, hushållet, teatern, rättsväsendet, moralen etc. Och dessutom är det en tillfällig myt, att använda den är inte en del av en strategi, som är fallet med den borgerliga myten, utan endast taktik eller ännu värre en avvikelser; när den framträder är det som en myt lämpad för ett visst tillfälle, inte något nödvändigt.

Och slutligen och synnerligen är det en torftig myt, i huvudsak torftig. Den kan inte snabbt fördubblas; då den är skapad på kommando och i ett begränsat världsligt betraktelsesätt, är den föga uppfinningsrik. Den saknar en viktig sak, nämligen fabuleringsförmåga. Vad den än åstadkommer finns det alltid

²⁴ Det är anmärkningsvärt att chrusstjevismen presenterade sig själv, inte som en politisk förändring utan i huvudsak och enbart som en *språkförvandling* —. En för övrigt ofullständig förvandling eftersom Chrusstjev nedvärderat Stalin, inte förklarar honom: han har inte politiserat honom igen.

något stelt och litterärt över den, något unket som i förhållningsorder: som man mycket uttrycksfullt säger, förblir den torr. Vad är i själva verket tunnare än Stalinmyten? Här finns ingenting påhittat, bara ett dåligt tillämpningssätt: mytens betecknande (den form som vi i den borgerliga myten vet är oändligt rik) är ingalunda omväxlande: den är reducerad till en litania.

Denna ofullkomlighet, om jag vågar kalla den så, beror på "vänsterns" natur: hur obestämt detta begrepp än är, bestäms vänstern alltid i förhållande till den förtryckte, till proletären eller den kolonialiserares.²⁵ Men den förtrycktes yttrande kan bara vara torftigt och monotont och omedelbart: hans nöd är själva måttet på hans språk: han har bara ett, alltid detsamma, det vill säga det som utgår från hans handlingar; meta-språket är en lyx, han kan inte nå det ännu. Den förtrycktes yttrande är lika verkligt som vedhuggarens, det är ett transitivt yttrande: det kan nästan inte ljuga; lögnen är en rikedom, den förutsätter ågodelar, sanningar, bytesformer. Denna huvudsakliga fattigdom skapar sällsynta och torftiga myter: antingen flyktiga eller påträngande; de visar öppet sin egenskap såsom myt, demonstrar sin maskering; och denna maskering är knappt en pseudo-physismaskering: denna physis är fortfarande en rikedom, den förtryckte får bara låna den: han är oförmögen att tömma sakerna på verkligt innehåll och ge dem den tomma formens lyxiga utseende, öppen för en falsk naturs oskuid. Man kan säga att vänsterns myt på ett sätt alltid är en konstlad myt, en återuppbyggd myt: därför är den så klumpig.

Högermyten.

Statistiskt sett befinner sig myten till höger. Där är den essentiell; välnärd, lysande, medelsam, praisam utvecklas den ständigt. Den omfattar allt: rättsväsendena, moralerna, estetiken, diplo-

²⁵ Idag är det den kolonialiserares, som helt och hållet lever under de etiska och politiska förhållanden, som Marx beskrivit såsom värnande proletära.

matierorna, hushållsredskapen, litteraturen, teatern. Dess utbredning är i själva verket måttad på det borgerliga berövandet av ett namn. Bourgeoisien vill bevara verkligheten utan skenet: det är alltså själva det borgerliga skenets negation, oändlig som all negation, som driver fram myten i det oändliga. Den förtryckte är ingenting, han äger bara sitt yttrande, som handlar om hans frigörelse; förtryckaren är allt, hans yttrande är rikt, mångordigt, smidigt och innehåller alla möjliga uttryck av vördighet: han har den exklusiva förmånen att äga ett meta-språk. Den förtryckte *skapar* världen, han har bara ett aktivt, transitivt (politiskt språk; förtryckaren bevarar det, hans yttrande är fullständigt, intransitivt, uttrycksfullt, teatraliskt: det är Myten; den enes språk har som mål att förändra, den andres har som mål att förevisa.

Innebär denna fullständighet vad beträffar Ordningens myter (bourgeoisien kallar sig själv så) också olikheter på det inre planet? Finns det till exempel borgerliga och småborgerliga myter? Det kan inte finnas väsentliga skillnader, ty vilken publik som än använder sig av myterna, kräver att naturen förblir oföränderlig. Men det kan finnas olika grader av fullbordan eller utveckling: vissa myter utvecklas bättre i vissa sociala miljöer: också för myterna existerar mikro-klimat.

Myten om barnpoeten till exempel är en långt *utvecklad* myt: den skiljer sig knapp från den uppfinningsrika kulturen (till exempel Cocteau) och gör ingenting annat än försöker nå upp till den kommersiella kulturen (*L'Express*): en del av bourgeoisien finner den ännu alltför påhittad, alltför lite mytisk för att anse sig ha rätt att sanktionera den (en stor del av den borgerliga kritiken arbetar bara med mycket mytiskt material): det är en myt som ännu inte är riktigt välformulerad, den är ännu inte tillräckligt *naturlig* för att göra barn-poeten till en del av en skapelselära, måste man förneka underbarnet (Mozart, Rimbaud etc.) och acceptera psykologins, freudianismens m. fl. normer: det är en ännu omogen och färsk myt.

Varje myt kan på så sätt innehålla sin egen historia och geografii; det ena är för övrigt ett tecken på det andra: en myt mognar därför att den breder ut sig. Jag har inte kunnat göra

någon verklig undersökning av myternas sociala utbredning. Men det är mycket möjligt att spåra det som språkforskarna skulle kalla mytens isoglosser, de gränser som bestämmer den sociala miljön, där myten uttalas. Då denna miljö är oföränderlig, är det bättre att tala om mytens adapteringsvägar. Myten Minou Drouet har på så sätt upplevt åtminstone tre utvecklingsvägar: 1) *l'Express*; 2) *Paris-Match*, *Elle*; 3) *France-Soir*. Vissa myter växlar: skall de anammas i tidningarna, hos företorskapitalisterna, på frisörsalongerna, i métron? Det är svårt att fastställa myternas sociala utbredning, så länge ingen har gjort någon analytisk presssociologi.²⁶

Av brist på möjligheter att fastställa den borgerliga mytens dialektala former, kan man alltid skissera dess retoriska former. Med retorisk menar man här ett antal bestämda, reglerade och enträna figurer i vilka olika former av det mytiska betecknandet skall inrätta sig. Dessa figurer är genomskinliga, lätt genomskådade i den bemärkelsen att de inte stör det betecknades plasticitet; men de är redan tillräckligt fattbara för att anpassas till en historisk föreställning om världen (precis som den klassiska retoriken kan redogöra för en framställning av aristoteliskt slag). Det är med hjälp av retoriken som de borgerliga myterna tecknar denna pseudo-physis allmänna perspektiv, som definierar den mederna borgerliga världens dröm. Och här är de huvudsakliga formerna:

1. *Vaccinet*. Jag har redan givit exempel på denna mycket allmänna form, som består av att erkänna en institutions tillfälliga fel för att så mycket lättare kunna dölja det huvudsakliga felet. Man immuniserar det kollektiva fantasilivet med en liten insprutning av ett erkänt fel; man skyddar den på så sätt mot risken för en allmän förändring. Denna *liberala* behandling

²⁶ Tidningarnas upplagesiffror räcker inte. De andra uppgifterna är helt tillfälliga. Paris-Match har givit — något som är typiskt för reklamens avsikter — sin läsekrets sammansättningen i siffror som betecknar levnadsstandarden. (*Figaro* 12 juli 1955); på hundra läsare i staden har 53 bil, 49 badrum etc. medan fransmannens genomsnittliga levnadsstandard ser ut så här: bil: 22 %, badrum 13 %. Att *Match*läsarnas köpkraft är stark förutsäg publiceringen av denna mytologi.

hade inte varit möjlig för hundra år sedan; då försökte inte det borgerliga kapitalet tillrättalägga något utan var helt omedgörligt; sedan dess har det mjuknat mycket: bourgeoisieien tvekar inte längre att erkänna en del lokala förändringar: avant-gardet, den barnsliga irrationaliteten etc.; den lever hädanefter i en kompensationsekonomi: som varje välorganiserat anonymt samhälle, kompenserar de små delarna juridiskt (men inte i verkligheten) de stora delarna.

2. *Frånvaron av historia.* Myten berövar det föremål, som det talar om all historia.²⁷ Historien försvinner i myten; det är en sorts idealisk tjänarinna: hon gör i ordning, bär fram, ordnar, då husbonden kommer försvinner hon tyst: det är bara att njuta utan att fråga sig varifrån detta vackra föremål kommer. Eller ännu hellre: det kan bara komma från evigheten: den har alltid skapats för den borgerliga människan, Guide Bleus Spanien framställdes alltid för turisten, de "primitiva" hade alltid övat sina danser med tanke på en exotisk förlustelse. Man förstår hur mycket obehagligt denna lyckosamma form kan få att försvinna: samtidigt både det ofrånkomliga och friheten. Ingenting är framställt eller utvalt: man behöver bara erövra dessa nya föremål, som befriats från alla fula rester av ursprung och val. Denna fantastiska upplösning av historien är en annan form av ett begrepp, som är gemensamt för de flesta av de borgerliga myterna: människans oansvarighet.

3. *Identifikationerna.* Småborgaren är en människa, oförmögen att föreställa sig sin Nästa.²⁸ Om nästan visar sig för honom, blir småborgaren blind, ignorerar och förnekar honom eller förvandlar honom till sig själv. I det småborgerliga universum är jämförbara fakta reflexiva, allt som är anorlunda reduceras till likheter. På teatern och i domstolarna där det är risk för att

²⁷ Marx: "... vi bör ägna oss åt denna historia, eftersom ideologin reduceras, antingen till en felaktig framställning av denna historia eller till en fullständig abstraktion av denna historia." (*Tysk ideologi* I sid. 153).

²⁸ Marx: "... vad som gör dem till medlemmar av småbourgeoisien, är det faktum att deras själ och medvetande inte passerar de gränser som denna klass utstakar för sig och sina handlingar". (*18 Brumaire*) Och Gorki: småborgaren är den man som tycker bäst om sig själv.

Nästan skall blottställa sig, blir hon en spegelbild. Nästan är en skandal som förgriper sig på naturen. Dominici, Gérard Dupriez kan inte existera i social bemärkelse förrän de först reducerats till små skuggbilder av domstolspresidenten och den allmänne åklagaren: det är det pris man måste fastställa för att kunna döma dem på ett rättvist sätt eftersom Rättvisan är ett vägningsförfarande och vägen bara kan väga enheter av samma slag. I varje småborgerligt medvetande finns det små skuggbilder av gatpojkar fadermördare, homosexuella etc. som rättsväsendet då och då tar fram ur sin hjärna, placerar på den anklagades bänk, läxar upp och dömer: man dömer aldrig bara likformiga *vilsledda*: det är en fråga om sätt, inte natur, ty *människan är skapad på det sättet*. Ibland — men sällan — visar sig Nästan nästan vara omöjlig att kuva: inte på grund av plötsliga samvetsbetänkligheter utan därför att det sunda förnuftet motsätter sig det: den där har inte vit, utan svart hud, den där dricker päronsaft, inte *Pernod*. Hur skall man assimilera negern och ryssen? Det finns en form av hjälp för detta: exotismen. Nästan blir ett rent föremål, ett skådespel, en kasperdocka: då hon förvisas till mänsklighetens yttersta gränser kan hon inte längre hota hemmets trygghet. Detta är i synnerhet en småborgerlig form. Ty även om småborgaren inte kan uppleva Nästan, kan han åtminstone föreställa sig miljön: det är det som man kallar liberalism, som är en slags intellektuell besparing av välkända miljöer. Småborgerligheten är inte liberal (den utvecklar fascis-men, medan bourgeoisieien använder sig av den); den utvecklar den borgerliga vägen i efterhand.

4. *Tavtologin.* Ja, jag vet att ordet inte är bra. Men företeelsen är också mycket ful. Tavtologin är den verbala process som innebär att man definierar samma sak ("*Teater är teater*"). I detta kan man se en av dessa magiska företeelser, som Sartre sysslade med i sin *Skiss av en teori om känslor*: man flyr in i tavtologin som i rådslan eller i ilskan eller sorgen när man inte har någon förklaring att komma med: språkets tillfälliga brist på uttryck identifierar sig på ett magiskt sätt med det som man beslutar vara ett föremålets naturliga motstånd. I tavtologin finns ett dubbelmord: man dödar det rationella eftersom det

gör motstånd; man dödar språket därför att det förräder en. Tavtologin är ett svimmingsanfall i rätt ögonblick, en behaglig afasi, den är en död, eller om man tycker det låter bättre en komedi, *lagarnas* indignerade "framsällning" av verkligheten mot språket. Då den är magisk kan den naturligtvis inte bara gömma sig bakom ett auktoritativt argument: därför svarar föräldrarna till slut barnet som tjarar om förklaringar: "det är så, därför att det är så", eller ännu hellre "därför att det är så, punkt och slut.": en skamlig magisk handling, som gör en verbal akt av det rationella, men genast överger den och tror sig vara fri från orsaksförhållandet eftersom den har uttryckt begynnelseordet. Tavtologin avstörjar en djup missstro till språket: man förkastar det därför att det sviker en. Men all vägran att använda sig av språket är lika med död. Tavtologin skapar en död värld, en orörlig värld.

5. *Varken-eller-ismen*. Det är vad jag kallar den mytologiska form, som består av att placera två motsatser mot varandra och att väga den ena mot den andra på ett sådant sätt att båda förkastas (jag vill *varken* ha det ena *eller* det andra). Det är snarare en slags borgerlig myt, ty den hör till en modern form av liberalism. Här återfinner man en form av vägning: det verkliga reduceras först till likformigheter; sedan väger man det; när man sedan fastställt likheten, befriar man sig från den. Det existerar också ett magiskt handlings sätt: man avfärdar det som var besvärligt att välja utan att ge någon rätt; man flyr den outhärdliga verkligheten genom att förminska den till två motsatser som bara uppväger varandra i den utsträckning de är formella och befriade från sin speciella vikt. Varken-eller-ismen kan ha lägre former: i astrologin till exempel följer lika goda saker på de dåliga; de förutsägs alltid i ett slags kompenserande perspektiv: en slutgiltig, orubblig jämvikt för värdena, livet, ödet etc.: man kan inte längre välja, utan måste acceptera.

6. *Egenskapens kvantifiering*. Det är en form, som går igenom i alla föregående former. Genom att reducera all kvalitet till kvantitet, gör myten en tankebesparing: den förstår det verkliga på ett mycket enklare sätt. Jag har givit flera exempel på denna mekanism, som den borgerliga mytologin — och i

synnerhet den småborgerliga — inte tvekar att använda på de estetiska fakta, som den å andra sidan förklarar bero på en andlig natur. Den borgerliga teatern är ett bra exempel på denna motsättning: å ena sidan framställs teatern som något som ett språk omöjligt kan underkasta och som endast kan avslöjas via det inre, dvs. intuitivt; av denna egenskap får den skygg värdighet (det betraktas som en "kränkning av naturen" att tala på ett *vetenskapligt* sätt om teatern: eller snarare, varje försök att framsälla teatern på ett intellektuellt sätt kommer att kritiseras under beteckningen positivism, ett pedantiskt språk); å andra sidan stödjer sig den borgerliga skådespelarkonsten på en ren kvantifiering av effekterna: hel mängd mättningsbara sannolikheter fastställer en kvantitativ likhet mellan biljettpriset, skådespelarens tårar och dekorens lyxiga utförande: det som man till exempel hos oss kallar skådespelarens "naturlighet" är framför allt en hel mängd fullkomligt synliga effekter.

7. *Konstaterandet*. Myten liknar ordspråket. Den borgerliga ideologin lägger ner sina huvudsakliga intressen här: universalismen, vägran att förklara något, en oföränderlig hierarkisk uppdelning av världen. Men man måste återigen skilja språkobjektet från meta-språket. Det älderdomliga ordspråket liknar fortfarande ett instrumentalt beslagtagande av världen såsom föremål. Ett Folkligt konstaterande, som "det är vackert väder" bevarar ett verkligt samband med nyttan av det vackra vädret; Det är ett underförstått teknologiskt konstaterande; ordet förbereder här trots sin allmänna abstrakta form handlingar, det förs in i en tillverkningsplan: lantbon talar inte om det vackra vädret, han upplever det, drar det med sig i sitt arbete. Alla våra populära ordspråk representerar på detta sätt ett aktivt yttrande som bit för bit stelnat i ett reflexivt yttrande, en förkortad reflektion, som reducerats till ett konstaterande och på något sätt blygt, klokt och mycket nära förbundet med empirismen. Det folkliga ordspråket förutsätter mer än det fastställer, det förblir ett yttrande som uttrycks av en mänsklighet som är under utveckling men ännu inte existerar. Den borgerliga aforismen hör till ett meta-språk, är ett andra språk som utövas på redan förberedda föremål. Dess klassiska form är maximen. Här riktas inte

längre konstaterandet mot en värld i vardande; det bör inbegripa en redan fornad värld, dölja spåren av detta skapande under en evig klarhet: det är en mot-förklaring, den ädla mot-svarigheten till tavtologin, till detta imperativa *därför* som föräldrarna i behov av kunskap hänger över sina barns huvuden. Det borgerliga konstaterandets grund är det *sunda förnuftet*, det vill säga en sanning som hejdar sig på den godtyckliga ordern från den som uttalar den.

Jag har visat på dessa olika former av retorik utan någon särskild inbördes ordning och det kan mycket väl finnas fler: dessa kan försvinna, andra kan dyka upp och skapas. Men av deras utseende att döma ser man att de kan samlas i två stora avdelningar, som liknar det borgerliga universums djurkretsen: Egenskaper och Tyngd. Den borgerliga ideologin förändrar ständigt historiens resultat till olika karaktäristiska typer, som bläckfisken sprutar bläck för att skydda sig, måste den dölja världens ständiga utveckling, göra den till föremål med oändlig makt, inventera dess innehåll, fylla den med vällykt, bespruta verkligheten med någon sorts renande essens, som kan hindra dess förvandling, dess flykt mot andra existensformer. Och detta innehåll, som på så sätt fixerats och stelnat blir till sist måtbart: den borgerliga moralen kommer i huvudsak att innebära en vägningsoperation: de karaktäristiska egenskaperna kommer att läggas på vägskålar och den borgerliga människan förblir den orörliga balansen. Ty själva myternas målsättning är att göra världen oföränderlig; det är nödvändigt att myterna avbildar och efterliknar den universella ekonömi som en gång för alla fastställt den hierarkiska fördelningen av ägodelarna. På så sätt hindras människan varje dag och överallt av myterna och sånds av dem tillbaka till den urbild som lever i människans ställe, som kväver henne som en parasit och utstakar de trånga gränser för hennes aktivitet, innanför vilka hon kan lida utan att världen påverkas: den borgerliga pseudo-physis är helt och hållet ett förbud för människan att förverkliga sig själv. Myterna är ingenting annat än den outtröttliga uppmaningen, detta försåtliga och orubbliga krav, som vill att alla människor skall känna igen sig i denna eviga och ändå tidsbestämda bild, som

man en dag skapat, som om man skulle vilja att den skulle vara för alltid. Ty den natur, som man stänger in dem i under förövändning att förevisa dem, är bara en vana. Och det är denna vana, som hur gammal den än är, de måste ta fasta på och förändra.

Mytologins tvång och gränser.

Avslutningsvis måste jag säga några ord om själva mytologin. Detta är ett mycket ståtligt och förtroendeingivande begrepp. Man kan emellertid förbereda mytologin, om det en dag skulle finnas en, på några svårigheter, om inte vad beträffar metoden, så åtminstone vad det gäller känslan. Otivelaktigt kommer han inte att ha det svårt för att känna sig rättfärdigad: vad han än gör, är det klart att mytologin tar del i världens skapelse: då den anser det troligt att det borgerliga samhällets människor i varje ögonblick dränks i en falsk natur, försöker den att under de mest menlösa företeelserna i ett oskyldigt förhållande, finna den djupgående alienation, som dessa företeelser har som uppgift att släppa fram; avslöjandet är alltså en politisk handling: eftersom den grundar sig på en idé som är ansvarig för språket, kräver den genom just detta friheten. Det är klart att mytologin i den bemärkelsen är en överensstämmelse med världen, inte sådan den är utan sådan den vill bli (Brecht hade ett effektivt tveydigt ord för detta: nämligen *Einverständnis*, samtidigt både samförstånd och medbrottslighet med verkligheten).

Denna mytologins överensstämmelse rättfärdigar mytologin, den dominerar honom inte: hans grundläggande bestämmelse är fortfarande av uteslutande natur. Rättfärdigad av politiken, av lägnas mytologin ändå från den. Hans yttrande är ett meta-språk, det åstadkommer ingenting; på sin höjd avslöjar det, och för vem? Hans uppgift förblir alltid tveydig och besvärad av sitt etiska ursprung. Han kan bara uppleva den revolutionära handlingen i andra hand: därav det onaturliga i hans uppgift, den något stela och tillgjorda stil och överdrivna ensidighet, som karaktäriserar allt intellektuellt beteende, som öppet grun-

dar sig på politik (den "frigjorda" litteraturen är mycket "elementare"; den passar bra i meta-språket).

Och dessutom utestänger mytologen sig själv från dem som använder sig av myten. Utger sig fortfarande för att vara en speciell slags publik.²⁹ Men när myten accepterats av hela kollektivet, och man vill befria myten, måste man lämna hela samhället. All lite mer allmän myt är verkligen tvekyddig eftersom den representerar själva den mänskliga, som de människor lånar, som ingenting äger. Att tolka Tour de France och Det goda franska vinet är samma sak, som att avlägsna sig från de som tycker om dessa företeelser. Mytologen är dömd att leva i en teoretisk social gemenskap; för honom är social i bästa fall detsamma som att vara sann: hans största sociala gemenskap ligger i hans stora moralism. Hans förhållningssätt till världen är sarkastiskt.

Man måste till och med gå ännu längre: på ett sätt är mytologen skild från historien i vars namn, han påstår sig handla. Den förstörelse han åstadkommer i det kollektiva språket är för honom absolut, den dominerar hans uppgift helt och fullt: han bör leva utan hopp om vederlag, utan att förutsätta någon ersättning. Det är förbudet för honom att föreställa sig hur världen skulle se ut när det omedelbara föremålet för hans kritik har försvunnit; utopin är en omöjlig lyx för honom: han tvivlar mycket starkt på att morgondagens sanningar skulle vara den exakta motsatsen till dagens lögn. Historien garanterar aldrig en motsats rena och enkla seger över sin motsats: den avslöjar genom att skapa sig oöänkbara utvägar, oförutsedda synteser. Mytologen befinner sig inte ens en gång i samma situation som Moses: han ser inte Det förlovade landet. För honom är morgondagens positiva sida fullständigt dold av dagens negativa; alla hans aktiviteter värden presenteras för

²⁹ Man skiljs inte bara från publiken utan ibland också från själva föremålet för myten. För att avmystifiera Den poetiska barndomen till exempel, måste jag på något sätt *svika förträendet* för barnet Minou Drouet. Jag måste låtsas som jag under den enorma myt som tynger henne, inte känner till att det finns en mjuk och öppen möjlighet. Det är aldrig bra att förneka en liten flicka.

homom som förintelsehandlingar: de ena döljer fullständigt de andra, ingenting sticker fram. Detta subjektiva grepp på historien, där framtidens mäktiga frö bara är det närvarandes djupaste apokalyps har Saint Just uttryckt med följande egendomliga ord: "*Republiken grundas på det fullständiga raserandet av det som står i opposition till den.*" Man får inte, tror jag, tro att detta betyder något så banalt som: "man måste först undanröja svårigheterna innan man bygger upp något". Bindeordet har här en uttömmande betydelse: för en sådan man existerar en subjektiv natt i historien, då framtiden formas ur det förångnas fullständiga undergång.

Ännu en utslutning hotar mytologen: han riskerar hela tiden att låta det verkliga, som han låtsas skydda försvinna. Utanför allt yttrande är DS 19 ett med tekniska termer bestämt föremål: den gör en viss hastighet, den trotsar vinden på ett särskilt sätt etc. Och den verkligheten, kan inte mytologen tala om. Mekanikern, ingenjören, till och med den, som använder bilen kan tala om föremålet; mytologen är dömd till ett meta-språk. Den na utslutning har redan ett namn: det är det man kallar ideologismen. Jdanovismen har mycket häftigt fördömt den (utan att för den skull bevisa att den *för ögonblicket gick att undvika*) i Lukacs första arbeten, i Marx lingvistik, i Bénichous och Goldmanns arbeten, genom att mot den anför en reservation för en verklighet, som är ouppnåelig för ideologin, liksom språket är enligt Stalin. Det är sant att ideologismen löser den alinerade verklighetens motsättning genom avskärning, inte syntes (men jdanovismen löser den inte ens): vinet är objektivt sett gott, och på *sanna gång* är vinets goda smak en myt: det är det som är svårigheten. Mytologen klarar sig ur detta så gott han kan: han sysslar med vinets goda smak, inte med själva vinet, precis som historikern sysslar med Pascals ideologi, inte med själva *Tankarna*.³⁰

³⁰ Ibland har jag till och med här i dessa mytologier varit listig: då jag lidit av att ständigt arbeta med verklighetens försvinnande har jag på ett överdrivet sätt börjat förstora den, göra den förvånansvärt tät och för att på så sätt göra den behagligare för mig själv har jag givit några substantiella psykoanalyser av mytiska objekt.

Det verkar som om det skulle finnas en svårighet som är typisk för denna tid: idag finns det ännu för tillfället bara ett möjligt val och detta val kan bara leda till två lika överdrivna metoder: att antingen framställa en verklighet som är fullständigt begriplig för historien och att ideologisera den; eller tvärtom, att framställa en *fullständigt* ogenomtränglig och okuvarbar verklighet, och i detta fall dikta. Med ett ord jag ser ännu inte någon syntes mellan ideologin och poesin (med poesi menar jag rent allmänt, sökandet efter en mening som är omistlig för sakerna.)

Det är otvivelaktigt själva måttet på vår nuvarande alienation, att vi inte kan överträffa ett osäkert gripande av verkligheten: vi glider ständigt mellan föremålet och dess avmystifiering, oförmögna att återge det dess helhet: ty om vi genomtränger föremålet, befriar vi men förstör det; och om vi inte berövar den dess vikt, respekterar vi den, men återställer den fortfarande mystifierad. Det verkar som om vi för en viss tid är dömda att alltid tala *på ett överdrivet sätt* om det verkliga. Otvivelaktigt är ideologismen och dess motsats ännu magiska, terroriserade, förblindade och av den sociala världens avgrund förtrollade beteenden. Och ändå är det det, som vi bör söka: en försoning mellan verkligheten och människorna, mellan beskrivningen och förklaringen, mellan föremålet och kunskapen.

September 1956.

STOCKHOLMS
UNIVERSITET
17 APR 1971
BIBLIOTEKET

BOC-SERIEN

- Afrika berättar, red. Per Wästberg, 14: 50.
Louis Althusser För Marx, 17: —.
Louis Althusser Lenin och filosofin, 8: —.
Louis Althusser, *Étienne Balibar* Att läsa Kapitalet 1—2, pr del 17: —.
Ronny Ambjörnsson, *Aant Elzinga* Tradition och revolution, del 1, ill., 19: —.
Ronny Ambjörnsson, *Aant Elzinga*, *Anna Törngren* Tradition och revolution, del 2, ill., 19: —.
Roland Barthes Kritiska essäer, 17: —.
Roland Barthes Litteraturens nollpunkt, 10: —.
Roland Barthes Mytologier, 17: —.
Walter Benjamin Bild och dialektik, 19: —.
Johannes Bobrowski Litauisk melodi, 12: —.
Brott och skrott, red. Jan Broberg, 15: —.
Brott och straff, red. Nordal Akerman, 15: —.
E. H. Carr Den ryska revolutionen 1917—1923, del 1—3, pr del 17: —.
Che Guevara Gerillakrig, 12: —.
Stig Claesson Berättelse från Europa/Från Nya Världen, 11: 50.
Stig Claesson Bönder, ill., 10: —.
Stig Claesson Västgötagret, 10: —.
Maurice Cornforth Marxismens filosofi — den dialektiska materialismen, del 1 12: —, del 2 10: —, del 3 12: —.
Salvador Dalís hemliga liv, del 1, ill., 17: —, del 2, ill., 15: —.
Det krökta rummet, red. Nordal Akerman, 9: 50.
Det svarta Spanien, red. Kjell A. Johansson, ill., 13: —.
Christian Diesen Djuridik, 10: —.
Dr Gormander Tages lilla ljusblå eller *Dr Gormander* i maktspellet, ill., 15: —.
Maurice Duverger Vad är politik?, 17: —.
Eight Swedish Poets, red. Frederic Fleisher, ill., 15: —.
Gustaf Rune Eriks Städer och skeenden, 17: —.
Gunnar Fredrikson Det politiska språket, 10: —.
André Gorz Förrädaren, 17: —.
Antonio Gramsci En köbtektiv intellektuell, 17: —.
Hans Granlid Henry Millers ämetsägelser, 17: —.
Gunnar Gunnarson Dikten och demonerna, ill., 19: —.
Hilding Hagberg Röd bok om svart tid, ill., 17: —.